

UNIVERSITĀTES *Avīze*

2006. gada pavasaris

www.lu.lv

ĪSAIS BIZNESA KURSS PAREX viceprezidents Gatis Kokins

TAUTAS ATTĪSTĪBA:
kur esam un kur ejam

STUDENTI PRET
ADMINISTRĀCIJU
basketbolā

Jaunā fizika
deyums
MEDICĪNAI

LEPOTIES, ne **IZOLĒTIES**
Sociologs Tālis Tisenkopfs

Par laimi un gudrību

Sveicot dzimšanas dienās un citās jubilejās, cits citam novēlam laimi, veselību, prieku un daudz ko citu. Bet nav novērots, ka šo labumu sarakstā būtu ietverta gudrība.

Kāpēc nevēlam: esi gudrs!

Visticamāk tāpēc, ka saprotam – gudrība nevar nokrist no debesīm vai rasties nejaušu sakritību dēļ. Katrs cilvēks vēlas būt laimīgs, taču katram ir atšķirīgi laimes priekšnosacījumi. Viens students veselu nedēļu var būt laimīgs, ja izdevies sekmīgi nokārtot grūtu eksāmenu, cits – ja izdevies nošņipkot. Vēl citam laimes sajūtu nes veiksmes mīlestībā vai vinnests loterijā. Nav jēgas vēlēt: esi gudrs, toties dziļa jēga būtu vēlēt: kļūsti gudrs, gan piebilstot: «Es nevēlu tev vieglu laimi.» Gudrība nāk ilgā un smagā darbā, ikdienas cīņā ar paša slinkumu un daudziem, daudziem vieglas dzīves vilinājumiem.

Gudrība un laime iet roku rokā. Taču **labos amatos pieņem nevis laimīgos, bet gudros.** Ceļš uz gudrību ir ilgstošs sevis aplicināšanas ceļš. Augstskola palīdz apjaust savu attīstības līmeni, salīdzināt to ar studiju biedru un mācībspēku intelektu. Tāpēc vien jau ir laime būt studentam, bet tas ir tikai sākums ceļā uz lielāku laimi.

Vienu gan svarīgi ielāgot. Gudrība nenozīmē tikai daudz zināt. Daži studenti pārsteidz ar fenomenālu atmiņu, spēju iegaumēt daudzus faktus un informāciju. Viņi varētu ļoti sekmīgi piedalīties spēlē «Gribi būt miljonārs?». Bet, tiklīdz no informācijas kopuma jāsniedz vērtējums par kādu dzīves notikumu, atklājas, ka vajadzīga arī prasme analizēt, saredzēt dažādu faktoru mijiedarbi, argumentēti spriest. Šādu spēju attīstīšana ir vēl viens ceļš uz gudrību. Vēl augstāka pakāpe ir radīt tādas jaunas atziņas, kādas vēl neviens nav spējis. Tas ir ceļš, kas ejams no elementāra kursa darba uz bakalaura, maģistra, tad arī doktora darbu un pēc tam vēl un vēl tālāk (ir vakantas vietas arī Zinātņu akadēmijas korespondētājlocekļu un akadēmiķu sabiedrībā).

Šajā vietā lasītājā mostas protesta gars ar daudziem argumentiem – visiem nav jākļūst par akadēmiķiem, visu nekad

nevar apgūt, nevar tikai mācīties un mācīties, **kaut kad taču arī jā(uz)dzīvo!**

Pilnīgi pareizi! Studentam ir tiesības uz atpūtu. Augstskola dod viņam iespējas dejot, dziedāt korī, sportot, vārdu sakot, lietderīgi aizpildīt brīvo laiku. *Sausiņus un zubrītājus* nemīl kursa biedri un pārāk augsti nevērtē arī docētāji. Pavērosim veiksmīgus biznesa cilvēkus, arī ārstus, zinātniekus, arhitektus. Vai zināšanu vākšana ir viņu vienīgais interešu lauks? Enerģiski un dzīvespriecīgi viņi parādās ne tikai TV, bet arī stadionos, koncertzālēs, medībās utt. Vairākums labklājību ir sasnieguši ar gudrību, uzņēmību un mērķtiecību.

Gudrība noder visur un paver lielas iespējas ceļā uz personisko labklājību. ASV jau labi sen mēdz teikt: «Ja tu esi gudrs, tad kāpēc neesi bagāts?» Cerams, arī Latvijā gudrības saite ar turību drīz kļūs par ierastu lietu.

Var saprast studentu izšķiršanos strādāt un saņemt krietni vairāk par patiešām niecīgo stipendiju vai vispār nopelnīt studiju maksai. Dažkārt darbā gūtās zināšanas der arī augstskolas eksāmenos. Taču plašākā skatījumā tas ir ceļš uz viduvējību. Strādāšana darbā, kur neprasa augstāko izglītību, un pusmācīšanās novedīs pie tā, ka nākotnes sacensībās karjeras krejceļos jūs apsteigs tie, kas ir patiesi pilna laika studenti.

Vēlot visiem nežēlot pūles ceļā uz gudrību,

LU Juridiskās fakultātes profesors,
LZA akadēmiķis
Kalvis Torgāns

<i>Jelīzaveta Sjakste</i> Mana Berlīnes dienasgrāmata	3
<i>Gita Liepiņa</i> Sadarboties, nevis konkurēt	4
<i>Zane Siliņa</i> Lielāki apgriezieni tavai karjerai	6
<i>Zane Siliņa</i> Doktorants ar diviem patentu pieteikumiem	8
<i>Inga Leitāne</i> Skolas filozofija vai filozofijas skola	10
<i>Anna Platpīre</i> Filosofija, studenti, biedri	11
<i>Aleksandrs Vorobjovs</i> Kur esam un kur ejam	12
<i>Zane Lase</i> Latviešiem jālīdzsvaro sūkstišanās ar lepošanos	14
<i>Zane Siliņa</i> Īss kurss biznesa domāšanā	16
<i>Roberts Paeglis</i> Par hokeju, pret teroru	19
<i>Līga Dūma</i> Nekad neatraidīt studentu	21
<i>Juris Baldunčiks</i> Tulkotāja viltusdraugu problēma	22
<i>Līna Birziņa</i> Ielūkošanās «Viduslaiku tiesību spogulī»	24
<i>Zane Lase</i> Gara aristokrāts Abrams Kleckins	26
<i>Dace Reihmane</i> LU sports nav miris	28

UNIVERSITĀTES **Avīze**

Latvijas Universitātes izdevums
Iznāk kopš 25.09.1922.

Raiņa bulvāris 19-127
Rīga, LV-1586
Tālrunis: 7034328
E-pasts: info@lu.lv

ISBN 9984-770-98-2

LU Akadēmiskais apgāds

Atbildīgais par izdevumu

Roberts Paeglis

Ziņu redaktore **Gundega Krakopa**

Korespondentes **Gita Liepiņa,**
Zane Siliņa, Aleksandrs Vorobjovs

Maketētāja **Ieva Tiltiņa**

Fotogrāfs **Toms Grīnbergs**

Literārā redaktore **Ruta Puriņa**

Atbalsts internetā **Andis Janovs**

Reģistrācijas apliecība nr. 535

© Latvijas Universitāte, 2006

Pārpublicēšanas un citēšanas
gadījumā atsauce uz UA obligāta

Pateicamies **Dacei Sirsniņai** un
Elmāram Baltiņam

www.lu.lv/laikraksts

Mana Berlīnes dienasgrāmata

Austrumu dejas palīdz Jeļizavetai jeb Elizabetei uzkrāt spēkus, lai darbotos gan Saeimā, gan zinātniskajā pētniecībā. Ieguvusi Rīgas Domes, LU K. Morberga un citas prestižas stipendijas, autore turpina studijas Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes ārstniecības programmā un iesaistās starptautiskās konferencēs. Rakstā viņa dalās pieredzē par studijām ārvalstīs.

Jeļizaveta SJAKSTE

3. oktobris

11.50. Rīga. Autoosta. Un saule. Es stāvu uz platformas blakus milzīgai ceļšomai un aizdomīgi aplūkoju *Eurolines* autobusu. Pēc 10 minūtēm tas aizvedīs mani no Rīgas, no mājām, no vecākiem un draugiem! Vecāki un labākā draudzene stāv blakus, mēģinot ar nedaudz samākslotiem starojošiem smadiem mani iedvesmot un atbalstīt. Vai tiešām esmu pārbijusies?? Nevar būt! Es taču jau sen esmu sapņojusi par studijām Berlīnē!

4. oktobris

Plkst. 8.00. Autoosta. Tikai Berlīnē. Sakopojam spēkus un ķeramies pie čemodāna vilkšanas uz *U-Bahn* staciju! Uff... Transports Berlīnē iekaroja manu sirdi no pirmā brauciena! Ērti vilcieni, gandrīz vienmēr ir vieta, kur apsēties. Un vēl – autobusi un tramvaji! Mūžīgi steidzīgā studenta paradīze! Protams, par komfortu jāmaksā. Studentam braukšanas biļete maksā ap 130 eiro par semestri. Šo biļeti var izmantot visos transporta līdzekļos visās Berlīnes zonās un Potsdamā.

9.30. Kopmītņu atrašanas misija izpildīta. Redzu apjukušu studentu gūzmu. Vienu vārdu sakot – *Erasmus*!!!

Par kopmītnēm jāmaksā 180 eiro mēnesī. Cik labi, ka galva par naudu nesāp – ar stipendiju varēšu izdzīvot. Paldies *Socrates* programmai un Latvijas Universitātei!

Studentam gan pašam jānopērk aizkari, lampa, sega un spilvens, ja viņš tos nav paņēmis līdzi. Tomēr kopā ar citiem studentiem to darīt ir jautri. Iemīļotākais veikals ir IKEA – tur ir zemākās cenas un var nopirkt visu, kas nepieciešams dzīvoklī.

5. oktobris

Esmu reģistrējusies policijā. Nē, nē, neesmu nodarījusi neko noziedzīgu. Jāreģistrējas obligāti ir visiem,

Kopā ar vecākiem. Fonā – *Charité*

SOCRATES ir Eiropas Kopienas izglītības programma, kuru finansē no Eiropas Kopienas budžeta un dalībvalstu iemaksām. Socrates programmas mērķis ir atvieglot pieejamību visiem Eiropas izglītības resursiem. Šo programmu veido vairākas apakšprogrammas (sk. www.socrates.lv).

kas atbrauc strādāt vai mācīties.

Tagad – uz universitāti. LU Ārzemju sakaru daļā mums vairākkārt teica, ka ļoti svarīgi ir laikus imatrikulēties – tad varēšu dabūt studenta apliecību un reģistrēties savā fakultātē. Tikt **imatrikulētam** nenozīmē vienkārši tikt ieskaitītam studijās, tas nozīmē būt laivā, **būt klubā**.

Un tā es esmu Humbolta universitātē! Plašajā *Unter den Linden* ielā, greznajā senajā ēkā! Izjūtu laimi. Šie gaiteni ir pieredzējuši pasaules slavenības un izmīsgus Studentu biroja meklētājus! Es esmu trīs reizes apskraidījusi šo vareno ēku, kas, protams, ir ļoti skaista, bet absolūti neērta – trīs ieejas, trīs ēkas spārni, kas savā starpā nav savienoti. Cik daudz šeit cilvēku no dažādām valstīm, ar atšķirīgu ādas krāsu un nacionalitāti! *Erasmus* kopiena. Stāvam garajā reģistrācijas rindā un reizē arī papļāpājam. Esmu reģistrējusies.

9.00. Dodos uz fakultāti. Kā no jauna pirmajā kursā! Ko es zinu par *Charité*? Tā ir lielākā klīnika Eiropā (es tur mācīšos, uraaa!!!), milzīgs slimnīcu komplekss. Visās trijās daļās jeb *kempos* notiek mācības. Centrālajā daļā (*Campus Mitte*) vēl atrodas dekanāts un fakultātes direkcija, bet *Campus Virchow* – ārzemju studentu birojs. *Campus Virchow* ir pilsēta pilsētā! Vai jūs kādreiz esat redzējuši klīniku, kur ir tik daudz ēku, kas ir sakārtotas ielās un pat bulvāros, un katram no tiem ir nosaukums?? Mūsu Stradiņi ir varena klīnika, bet salīdzinājumā ar šo *Charité* trešdaļu – viens kvartāls no šīs medicīnas «*Ņujorkas*»...

7. oktobris

5.00. Jā-jā, ir pieci no rīta, bet es jau atkal stāvu rindā! Šoreiz – uz Imigrācijas departamentu, lai dabūtu uzturēšanās atļauju. Ja atnāksi vēlāk – netiksi līdz ierēdnim. Šodien ir speciālā studentu diena, tāpēc stāvu kopā ar kopmītņu draudzenēm.

12.00. Paspējam. Un tagad labā ziņa. Kopš pagājušā gada atļauju vairs neprasa!

Vēl mazliet par birokrātiju. Uzmanību, medicīnas studenti! Ja jūs dzīvojat pārliecībā, ka jūsu dzīve Latvijas Universitātē ir sarežģīta (daudz braukāšanas un skraidīšanas), jūs kļūdāties!!! Medicīnas students Berlīnē patērē daudz vairāk kaloriju un nervu šūnu, lai tiktu līdzi mācībām un saorganizētu savu universitātes dzīvi.

Tādas bija manas pirmās dienas Berlīnē. Grūti, bet ļoti interesanti. Nākamajā laikā es apguvu ķirurģiju, neiroloģiju, oftalmoloģiju, pediatriju, augstākā līmeņa vācu valodu un daudz ko citu, bet tas jau ir cits stāsts... **UA**

UZVĀRĪTIES PA ĪSTAM

Līdztekus divpusējas sadarbības līgumiem ar 52 universitātēm 23 valstīs Latvijas Universitāte uztur labas attiecības arī ar Latvijas augstskolām – visas augstskolas un atsevišķu fakultāšu projektu un pētījumu līmenī Universitāte sadarbojas gan ar Rīgas Tehnisko universitāti, Latvijas Lauksaimniecības universitāti, Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmiju, Rīgas Juridisko augstskolu un Liepājas Pedagoģijas akadēmiju, gan arī ar Ventpils Augstskolu, Vidzemes Augstskolu, Daugavpils Universitāti, Rēzeknes Augstskolu un Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības augstskolu.

Gita LIEPIŅA

Latvijas Universitāte **izvēlas** sadarboties, nevis konkurēt

«Uz noslēgta divpusēja sadarbības līguma pamata izveidotas attiecības nodrošina to, ka divu augstskolu jaunie censoņi var brīvi apmeklēt abu augstskolu nodarbības un tikt ar pasniedzējiem, lai noslēgumā bez problēmām aiznestu mājās iegūtos kredītpunktus,» uzsvēra Latvijas Universitātes rektors Ivars Lācis, parakstot divpusēju sadarbības līgumu ar Rīgas Tehniskās universitātes rektoru Ivaru Knētu. Līgums paredz virkni sadarbības jomu, kā abām universitātēm ievērojami celt savu kapacitāti un vēl vairāk paaugstināt studiju un pētnieciskā darba kvalitāti, jo līdzēji ir apņēmušies sekmēt studentu apmaiņu, izmantojot mācību un pētnieciskās laboratorijas, kā arī paredzot šo kursu apguves rezultātu atzīšanu. Abas universitātes sadarbojas ārzemju studentu uzņemšanā un apmācībā, kā arī atbalsta akadēmiskā personāla apmaiņu. Līgums paredz veikt kopējus pētniecības projektus, to skaitā izveidot kopīgu mācību un zinātnisko laboratoriju, kā arī sadarboties sporta bāzu izmantošanā un kopīgu kultūras un atpūtas pasākumu organizēšanā. Abpusējā sadarbība stājas spēkā

no līguma parakstīšanas brīža un ir spēkā piecus gadus.

Līdzīgu divpusējas sadarbības līgumu Latvijas Universitāte noslēdza arī ar Liepājas Pedagoģijas akadēmiju tās rektores Guntas Smiltnieces personā. «Punktu par akadēmiskā personāla apmaiņu es vēlos atvērt īpašā dokumentā, kurā tiek fiksēts konkrēts stāvoklis, kas pasniedzējiem ļauj doties komandējumā, jau iepriekš to saplānojot un zinot, vai tas ir uz nedēļu, divām vai, piemēram, katru otro trešdienu,» abpusējās sadarbības parakstīšanas brīdī uzsvēra Latvijas Universitātes rektors Ivars Lācis. Kā piemēri tika minētas divas augstskolas – Rīgas Juridiskā augstskola un Rīgas Ekonomikas augstskola. Pirmajā no tām akadēmiskā personāla apmaiņa notiek, ja otrās augstskolas pasniedzēji tam piekrīt un ir ar mieru doties komandējumā, lai lasītu lekcijas vai piedalītos konferencēs, iepriekš bieži vien nezinot, kad tieši tas notiks. «Turpretī otrās augstskolas sadarbības līgumam ir īpašs pielikums ar pirmās augstskolas cilvēku vārdiem, kurā ir teikts, ka, piemēram, pasniedzējiem Miķelim Kociņam vai Māritei Burbulītei 25%

no savas akadēmiskās slodzes ir jānostrādā Rīgas Ekonomikas augstskolā,» atklāja rektors Ivars Lācis. «Pasniedzēji to zina, jo iepriekš ar viņiem ir noslēgts līgums, kurā nav vietu emocijām – es braukšu vai nebraukšu, jo man gribas to vai negribas – nē, tas ir jūsu akadēmiskais pienākums.»

«Maza atkāpe par to, kur mēs dzīvojam,» savā uzrunā divpusējā sadarbības līguma parakstīšanā ar Rīgas Tehnisko universitāti paziņoja Latvijas Universitātes rektors Ivars Lācis. «Ja mēs būtu kartupeļi vai zirņi, kuri gribētu izvārties, lai kļūtu par putru, tad mums būtu daži nosacījumi – vajadzētu ūdeni un vajadzētu šim ūdenim likt vārties. Ja mēs esam Latvijas Universitāte un Rīgas Tehniskā universitāte, tad mums ir vajadzīgi studenti un vide, kur šiem studentiem kļūt par labākajiem pasaulē. Mums ir vajadzīgi pasniedzēji, kas šobrīd jau ir labākie pasaulē. Mēs zinām, ka, vārot kartupeļus vai zirņus, jēga no vārīšanas procesa ir tikai tad, ja ūdenim atbilst kaut kādi nosacījumi, piemēram, tā vārīšanās sākas 100 grādu temperatūrā, tai pašā laikā, izveidojot retinātā gaisa trauku, vārīšanos var panākt pat

pie 85 grādu temperatūras. Es atvainojos par šādu salīdzinājumu, bet mums mūsu katli ir jāvēra tajā reālajā vidē, kuru veidojam mēs paši un mūsu darbs, Latvijas politiķu, Eiropas Savienības un pasaules priekšnoteikumi augstākās izglītības un zinātnes attīstībā. Sabiedrības sapratne par to, kas notiek mūsu vairāk nekā 100 ēkās ar mūsu vairāk nekā 45 tūkstošiem studentu, ir ļoti attālināta no realitātes, taču man gribētos, lai šī vide palīdzētu jaunajiem censoņiem *uzvārties* pa istam!»

«Man no rīta bija tikšanās ar ārvalstu ekspertu komisiju, kas novērtēja vienu no mūsu studiju programmām,» divpusējā sadarbības līguma parakstīšanas brīdī klātesošos informēja Rīgas Tehniskās universitātes rektors Ivars Knēts, «un tad es viņiem stāstīju, ka šodien ir svarīgs moments – mēs, Rīgas Tehniskā universitāte, parakstām sadarbības līgumu ar Latvijas Universitāti. Tas ekspertus ļoti ieinteresēja. «Kā tas ir – sadarbība ar citu augstskolu, vai tad jūs neesat konkurenti?» viņi jautāja. «Nē, mēs neesam konkurenti,» es atbildēju, «mēs jau ilgu laiku esam labi partneri.» Protams, ja mēs paraudzīsimies uz laiku pirms pieciem, sešiem gadiem, tad redzēsim, ka iepriekšējie rektori savā starpā bieži mēģināja viens otram parādīt, ka viņš, lūk, ir tas galvenais, līdz ar to savstarpējā sadarbība nekādi neveicās. Mūsu gadījumā mēs – Latvijas Universitāte un Rīgas Tehniskā universitāte – esam labi kolēģi kā rektori, tā arī prorektori līmenī. Kopā esam rīkojuši dažādas sporta sacensības – šaušanā mēs apspēlējām jūs, savukārt bowlingā jūs apspēlējāt mūs. Tīri cilvēcisko attiecību veidošanā, manuprāt, ir nepieciešama arī šāda sadarbība.»

Uz jautājumu: «Vai pēc divpusēja sadarbības līguma parakstīša-

nas abās attiecīgajās augstskolās ir iespējams studēt arī paralēli?» Latvijas Universitātes rektors atbildēja: «Paralēli studēšana ir ačgārnība. Ko nozīmē paralēli? Paralēli ir laulības pārkāpšana! Ja sabiedrībā šķiet, ka tas nekas nav, tad izbeidzam šo institūciju «laulība» un mēs dzīvosim pilnīgi citā sabiedrībā. Šobrīd katrs students reģistrējas, imatrikulējas un uz attiecīgo semestri ir šeit, Latvijas Universitātē. Ja students izdomā, ka nākamajā semestrī viņam vairāk jābūt, piemēram, Pedagoģijas akadēmijā Liepājā, nevis Latvijas Universitātē Rīgā, tad ar iepriekš atrunātu procedūru palīdzību viņš uz visu semestri dodas studēt uz Liepāju. Šim laikam nav obligāti jābūt veselam semestrim – tā var arī būt, piemēram, katra piektdiena, kurā Latvijas Universitātes students dodas uz lekcijām Liepājā. Tās nav studijas paralēli divās augstskolās – cilvēks ir vienas augstskolas students un uz otru augstskolu aizbrauc tikai, lai apgūtu konkrētus priekšmetus, kuri viņam nav pieejami savā augstskolā un, pateicoties šim sadarbības līgumam, tiek legalizēti un iekļauti viņa studiju plānā.»

Latvijas Universitātes Fizikas un matemātikas fakultātes datorzinību maģistrants Mārcis Pētersons atklāja: «Mans izvēles kurss Rīgas Tehniskajā universitātē, kuru ar lielu interesi apmeklēju, bija par mākslīgo intelektu. Tā kā Latvijas Universitātē šādu kursu nepiedāvāja, es izvēlējos šo kursu apmeklēt Rīgas Tehniskajā universitātē. Abu augstskolu starpā noslēgtais līgums ļāva man par šo kursu saņemt arī kredītpunktus.» Līdzīgus stāstus varēsīm dzirdēt arvien biežāk gan no Latvijas Universitātes, gan citu augstskolu uzņēmīgajiem studentiem. ■

Profesors N. ļoti gādīgi bija izturējies pret studentiem. Reiz viņa lekcijā parādās eņģelis un saka:

– Par jūsu labajiem darbiem, profesor, varat izvēlēties lielu gudrību, lielu naudu vai lielu slavu!

– Vēlos darīt vairāk laba, tāpēc – gudrību!

Profesoram ap galvu parādās nimbs. Kāds students bijīgi vaicā:

– Profesor, kāda ir jūsu pirmā doma?

– Nauda bija jāņem!

01/02

Latvijas Universitātes 64. konference

Latvijas Universitātē no janvāra beigām līdz aprīlim norisinās ikgadējā zinātniskā konference, kas aptver visdažādākās zinātnes nozares. Universitātes zinātnieki, docētāji, studenti un viesi konferences ietvaros nolasīs aptuveni 1 200 referātu.

25/01

Taps viesnīca «Kristaps Morbergs»

2006. gada pavasarī tiks uzsākta Universitātes īpašumu – ēku Basteja bulvārī 10 un 12 – rekonstrukcija un apvienošana. 2007. gada septembrī rīdziniekiem un pilsētas viesiem tiks nodota piecvaigžņu viesnīca, kas nodēvēta Universitātes lielākā mecenāta un abu ēku bijušā īpašnieka Kristapa Morberga vārdā.

25/01

Universitātes Bibliotēkā grāmatas varēs pasūtīt elektroniski

Sākot ar 2005./2006. ak. māc. g. pavasara semestri, Universitātes Bibliotēkā grāmatas pasūtīt un rezervēt varēs elektroniski. Pakalpojums tiks ieviests pakāpeniski.

20/01

Ministru prezidents Aigars Kalvītis apmeklē Universitātes Lāzeru centru

Fizikas un matemātikas fakultātes studiju un pētnieciskajā Lāzeru centrā vizītē ieradās ministru prezidents Aigars Kalvītis. Premjerministrs puda gandarījumu par pasaules līmeņa laboratorijas izveidi un darbību Universitātes paspārnē.

Doktorantūra –

lielāki apgriezieni tavai karjerai

Doktorantūrā galvenokārt apgūst nevis konkrētas zināšanas, faktus vai šauri specifiskas darba metodes, bet gan iegūst domāšanas elastību, plašāku skatījumu uz pasauli, spēju pētīt, atklāt un radīt ko jaunu. Cilvēki ar šīm spējām darba tirgū ir vērtība. Tāda ir projekta *ProComDoc (Improving Generic and Professional Communication of Doctoral Graduates accross Europe)* galvenā ideja. Šis projekts apvieno vairāku Eiropas valstu doktorantus, lai palielinātu doktorantu skaitu un vienlaikus veicinātu uzņēmēju vēlmi piesaistīt doktorantus. Vairāki LU doktoranti – Renārs Erts, Aija Lulle, Jānis Šīre, kā arī Marīta Zitmane, Mārtiņš Kaprāns – kopā ar LU Sociālo zinātņu fakultātes asociēto profesori Vitu Zelču *ProComDoc* ietvaros devās uz Spāniju, kur mācījās veidot projektus, kas veicina izpratni par doktorantūru. Medicīniskās fizikas doktorants Renārs Erts dalās šajā pieredzē. Kāda tad ir situācija doktorantūrā Latvijā un cetur?

Studējot doktorantūrā, cilvēks kļūst spējīgāks, stiprāks, pārliecinātāks par sevi

Kaimiņos doktoru vairāk

- Latvijā doktora grādu ik gadu iegūst vidēji 100 cilvēki (vajadzētu vismaz 300–400).
 - Jauno doktoru skaits Igaunijā ir 4 reizes, bet Lietuvā – 8 reizes lielāks.
 - Uz 1000 nodarbinātajiem 2003. gadā Latvijā bija tikai 3,2 zinātniskie darbinieki (Eiropas Savienībā – vidēji 5,68).
 - LU doktora studiju programmas ir pieejamas 23 specialitātēs.
 - 2004.–2005. mācību gadā LU doktora studiju programmā studēja 442 studenti, no tiem 293 par budžeta, 149 – par personiskajiem līdzekļiem.
- Starptautiskā projekta *ProComDoc* mērķis visās valstīs ir viens – popularizēt doktorantūru, taču situ-

ācija dažādās Eiropas valstīs šajā jomā atšķiras. Eiropā doktorantu ir ļoti daudz, un, lai cik paradoksāli tas neizklausītos, darba devēji daudzreiz viņus nenovērtē, jo, saskaņā ar mītu, doktorants prot izcili darboties tikai šaurā savas specialitātes lauciņā. Taču *ProComDoc* uzsver, ka doktoranti ir ne vien izglītoti cilvēki savā specialitātē, bet prot arī rakstīt projektus un vadīt tos, kā arī rīkoties ar naudu.

ProComDoc ir starptautisks projekts, kas tapis sadarbībā ar Eiropas universitāšu asociāciju, lai pārliecinātu sabiedrību un biznesa vidi par doktora studiju un zinātniski pētnieciskā darba nozīmi Latvijā un Eiropā. Projekta partneri ir Francijas, Vācijas, Lielbritānijas, Igaunijas, Polijas, Spānijas un Latvijas universitātes. *ProComDoc Latvija* uzdevums ir sekmēt doktora studiju attīstību, veicināt spējīgāko jauniešu iestāšanos doktora studiju programmās, rosināt biznesa pārstāvjus daudz plašāk iesaistīt doktora programmu absolventus savos uzņēmumos un veicināt doktoru sociālo prestižu.

Spānijā doktorantus no 7 Eiropas Savienības universitātēm apmācība veidot savus projektus, darba grupās izstrādāja principus, kā izglītēt cilvēkus par doktorantūras iespējām. Tika dots uzdevums pēc atgriešanās mājās noorganizēt lokālu komunikāciju pasākumu, uzaicinot darba devējus, pasniedzējus un politiķus, lai kopīgi diskutētu un aktualizētu jautājumu par to, ka doktoranti ir ļoti spējīgi un noderīgi darba devējiem. Renārs Erts stāsta, ka Latvijā šis jautājums nav tik ļoti aktuāls, jo Latvijā ir maz doktorantu. Atšķirībā no citām Eiropas valstīm, Latvijā doktorantu trūkst. Tagad katru gadu pie mums tiek aizstāvētas apmēram 100 doktora disertācijas, kaut gan reāli vajadzētu kādas 300–400, lai atjaunotu zinātnisko personālu, lai doktoranti strādātu gan valsts pārvaldē, gan darbotos privātajās struktūrās. «Eiropas valstīs

doktorantūras jautājumi ir izstrādāti, nepastāv tādas problēmas kā pie mums – nav finansējuma, daudziem studentiem nav vēlēšanās pēc maģistrantūras mācīties doktorantūrā. Eiropā tas ir loģisks solis, jo, lai veiksmīgi strādātu valsts pārvaldē vai daudzās kompānijās, ir jābūt doktora grādam,» stāsta Renārs Erts, piebilstot, ka «automātiska» stāšanās uzreiz doktorantūrā varbūt tomēr nav pareiza, jo «doktorantus nevar gatavot masveidīgi».

ProComDoc ietvaros tika izveidots buklets «Kāpēc doktorantūra? Latvijas Universitātes veiksmes stāsti», kurā savu viedokli par doktorantūru pauž gan LU rektors *Dr. habil. phys.* Ivars Lācis, gan izglītības un zinātnes ministre *Dr. philol.* Ina Druviete, gan dažādu fakultāšu doktoranti un Latvijas Darba devēju konfederācija.

14. decembrī LU zinātnes kafējnīcā notika pasākums, uz kuru bija ieradušies rektors un prorektors, izglītības un zinātnes ministre, LU darbinieki un daudzi citi interesenti. «Mēs spriedām par to, kā veicināt doktora grāda prestižu sabiedrībā,» stāsta Renārs Erts. «Šis projekts joprojām turpinās, tiek organizētas tikšanās ar skolēniem, lai viņiem stāstītu par doktorantūru, par savu karjeru un panākumiem. Lai cilvēki, stājoties Universitātē, jau zinātu savas karjeras iespējas, lai plānotu, kā virzīties uz priekšu.»

Lai turpinātu iesākto sadarbības modeli, šogad ir iecerēts visu zinātnes nozaru doktorantu rakstu krājums (galvenās redaktores ir Inta Brikshe un Vita Zelče). Tajā tiktu apkopots doktorantu viedoklis par savas zinātnu nozares (arī apakšnozares) stāvokli (problēmām, sasniegumiem) Latvijā, kā arī par attīstību un nākotnes prognozi. Raksti tiktu sakārtoti trīs rubrikās: dabaszinātnes, sociālās un humanitārās zinātnes. Atsevišķu sadaļu veidotu dažādu nozaru doktorantu atzinumi par Latvijas Universitātes nozīmi sabiedrības zināšanu veidošanā.

Kāpēc cilvēki nestājas doktorantūrā

- Kā pirmo iemeslu Renārs Erts min informācijas trūkumu – iespējams, daudzi cilvēki tā īsti nemaz nezina, kas ir doktorantūra un ko tā dod.
- Otrs iemesls – cilvēkiem pietiek ar to, kas viņiem jau ir. Valstī nav izstrādāta sistēma, ka doktora grāds dod kādas priekšrocības. Ja skolotājs iegūst doktora grādu, viņam par to nepiemaksā. Izglītības un zinātnes ministre Ina Druviete **ProComDoc** pasākumā runāja par to, ka šis jautājums būtu jārisina. Renārs Erts stāsta par kādas kolēģes pieredzi. Viņas doktora grādu darba devējs uzskatījis par apgrūtinājumu un centies no šīs kolēģes tikt vaļā, jo «kāpēc mums vajadzīgs doktors, kurš grib, lai viņam vairāk maksā, ja mēs varam itin labi iztikt arī ar maģistriem».
- Cilvēkiem pietrūkst motivācijas stāties doktorantūrā, jo tā ir liela slodze un liels darbs.
- Un, protams, finansiālās problēmas. Daudzi cilvēki mēģina apvienot doktorantūru ar darbu kādā valsts iestādē vai kompānijā. «Tas ir ļoti grūti, praktiski neiespējami,» saka doktorants. «Doktoranta stipendija ir Ls 80. Ir iespēja paņemt nelielu kredītu, kuru valsts pēc tam dzēs. Bet ar to nevar organizēt savu dzīvi. Cilvēks neredz jēgu tik daudz ieguldīt un *ķepāties* ar to visu.» Ir gan vēl arī iespēja dabūt papildu stipendijas – Morberga stipendiju, Eiropas Sociālā fonda stipendiju u. c.

Doktoranta ieguvumi

- Plašāks skatījums uz pasauli. «Izglītība veido mūsu attieksmi pret dzīves norisēm, pret cilvēkiem, kuri mums līdzās, un sniedz iespēju labāk izprast dzīvi ap mums,» uzskata LU profesors Mārcis Auziņš.
- Pieredze un pārliecība par sevi. «Būtiskākās nav konkrētās zināšanas, kas tiek iegūtas doktorantūras laikā – kaut ko specifiski rēķināt, *ķīmīkēt* vai tamlīdzīgi, bet pieredze, kad tu *izsities* visam tam cauri. Doktorantūrā nav tik viegli – gan jākāro eksāmeni, gan jāraksta promocijas darbs, kas ir pietiekami liels, gan jābūt publikācijām. Lai to visu pabeigtu, ir vajadzīgs iekšējs spēks. Cilvēks, to darot, kļūst spējīgāks, stiprāks, pārliecinātāks par sevi,» saka medicīniskās fizikas doktorants, kurš pats to visu izbaudījis uz savas ādas.
- Lielākas izredzes iegūt darbu kādās privātās vai valsts struktūrās. Ārzemju kompānijas, kas ienāk Latvijā, ļoti labprāt izvēlas vadītājus ar doktora grādu. Šīm kompānijām ir pieredze, ka doktora grāds ir nepieciešams. «Tiem uzņēmējiem, kas nebaidās no tādiem padotajiem, kuri izglītotāki par viņiem, doktorants ir viena no labākajām un pārbaudītākajām precēm,» bukleta «Kāpēc doktorantūra?» ievadā raksta LU rektors Ivars Lācis. «Lai kāda arī būtu doktorantūrā apgūtā nozare un konkrētā darba tēma, cilvēks ar doktora grādu ir pierādījis gan sev, gan profesionālu lokam, ka viņš prot organizēt savu darba laiku, ka viņš prot lielu problēmu sadalīt sīkākās un tikt ar tām galā, ka viņš prot atrast ceļu tur, kur nevienš vēl nav gājis. Ikviens doktora darbs vairāk vai mazāk ir kaut kas jauns.»
- Ir jomas, kur bez doktora grāda strādāt praktiski nemaz nevar. Akadēmiskajā vidē ļoti nepieciešams doktora grāds. Medicīnā tāpat (kaut arī izglītības sistēma ir veidota nedaudz savādāk). Ir vēl citas specialitātes, kurās Eiropas valstīs doktora grāds ir ļoti nepieciešams.

- Doktorantūra dod iespējas attīstīt daudzas un dažādas prasmes un sasniegt izvirzītos mērķus. Lūk, ko saka Renārs Erts par savu doktorantūras pieredzi: «Tieši doktorantūrā es iemācījos veidot prezentācijas, uzstāties lielas auditorijas priekšā, rakstīt un vadīt projektus, plānot savu laiku, mēdžēt naudu. Iemācījos rakstīt publikācijas, izteikt savus novērojumus, pastāvēt par savu viedokli. Tieši ar doktorantūras atbalstu esmu bijis daudzās valstīs – ASV, Vācijā, Meksikā, Spānijā, Zviedrijā, Somijā un citur. Es redzēju, kā tur dzīvo cilvēki, ko viņi dara, ko domā. Vārdu sakot, es iemācījos dzīvot šodienā – ar plāniem nākotnē.» **UA**

Pierakstījusi **Zane Siliņa**

Zane SILIŅA

Fiziķis palīdz mediķiem

– Es esmu trešā gada doktorants un Atomfizikas un spektroskopijas institūtā strādāju Biooptikas un šķiedru izpētes grupā, kuras vadītājs un institūta direktors ir profesors Jānis Spīgulis. Savā darbā es sastopos ar daudziem dažādiem cilvēkiem. Iespēja veikt pētījumus man dod gandarījumu, apzinoties, ka es varu palīdzēt cilvēkiem.

Manas disertācijas nosaukums ir «Optiskās metodes un ierīces ādas asinsrites neinvazīvai kontrolei». Sirds un asinsvadu slimības raksturīgas ar ilgstoši klīniski latentu norisi un biežu letālo iznākumu – mirstības ziņā tās ir pirmajā vietā Latvijā. Tāpēc ļoti svarīgi laikus diagnosticēt šo slimību un regulāri kontrolēt veselības stāvokli. Viens no sekmīgas diagnostikas nosacījumiem ir izmantojamās medicīniskās aparatūras iespējas un pieejamība.

Es izstrādāju aparatūru un programmatūru medicīniskajai diagnostikai. Savā darbā izmantoju fotopletizmogrāfijas metodi. Vārds «fotopletizmogrāfija» sastāv no trīs svešvārdiem: «foto» – gaisma, «pletizmo» – izstiepšana, «grafia» – pierakstīšana. Ar gaismas palīdzību tiek mērīts, kā pulsē asinsvadi, kas atrodas zem ādas. Tie pulsē sirdsdarbības dēļ. Mēs varam pielikt pie ādas nelielu sensoru, kura uzbūve ir relatīvi vienkārša – tur ir gaismas avots, kas spīd infrasarkanajā gaismas diapazonā, un gaismas uztvērējs. Sarkanā un infrasarkanajā spektra diapazonā starojums

DOKTORANTS

ar diviem patentu pieteikumiem

RENĀRTS ERTS ir LU Fizikas un matemātikas fakultātes medicīniskās fizikas doktorants. LU Atomfizikas un spektroskopijas institūtā – vienā no labākajiem institūtiem Latvijā –, ejot garām dažnedažādām intriģējošām iekārtām, var nonākt Renāra darba telpā. Viena siena tajā ir viscaur noklāta ar dažādiem diplomiem (tai skaitā vairāki apbalvojumi par izcilu maģistra darbu, Latvijas Zinātņu akadēmijas un «RD Alfa» balva fizikā un tās inženierlietojumos, LU Kristapa Morberga stipendija, kas piešķirta 3 gadus pēc kārtas u. c.). Jaunais doktorants izstrādā aparatūru un algoritmus cilvēku veselības stāvokļa diagnostikai. Diviem no Renāra Erta izgudrojumiem ir jau iesniegti patentu pieteikumi. Viņš pats saka, ka doktorantūra ir devusi iespēju beidzot veidot apkārtni pasauli tādu, kādu grib to redzēt. Renārs Erts ir gan starptautiskas studentu organizācijas, gan Amerikas Optikas biedrības, gan Amerikas Fizikas biedrības biedrs. Piedalījies konferencēs dažādās pasaules malās – gan ASV, gan Eiropā. Pie otras darba telpas sienas ļoti labi iederas Silīcija ielejas (*Silicon Valley*) plakāts.

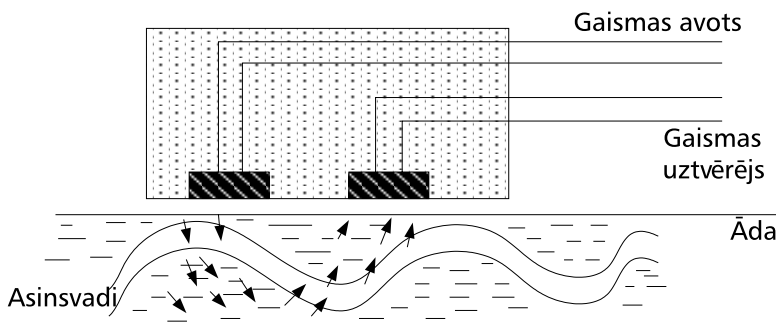
izkļiedējas apasiņotajos zemādas audos 2–5 mm dziļā slānī. Daļa izkļiedētā starojuma atgriežas caur ādu un var tikt reģistrēta ar gaismas uztverošo sensoru. Asinsvadi katra sirdspuksta laikā izplešas un saraujas. Mainās arī izkļiedētais starojums, ko atpakaļ uztver sensors. Tas ļauj diagnosticēt pacienta asinsrites īpatnības.

Ir jau izveidotas vairākas iekārtas, kuras šobrīd atrodas Bioloģijas fakultātē, kur tiek izstrādātas dažādas jaunas neinvazīvas diagnostikas metodes profesora Jura Imanta Aivara vadībā. Es izveidoju kādu iekārtu, biologi un mediķi pēta, ko ar to var izdarīt, kādas ir šīs iekārtas iespējas. Jo es esmu fiziķis, nevis mediķis.

Šobrīd izstrādes beidzamajā stadijā atrodas vēl viena bezvadu diagnostikas iekārta slimnīcas pacientu monitorēšanai (novērošanai). Signāli, ko iekārta pārraida, iet cauri sienām bez vadu palīdzības, respektīvi, slimnīcas palātā atrodas pacienti, viņiem tiek pievienoti mērīšanas līdzekļi, sensori, un šie signāli tiek pārraidīti uz datoru, kas atrodas ārpus palātas, un dežurējošā māsiņa vai ārsts var

redzēt katra pacienta stāvokli. Mēs varam iegūt mērījumus vienlaikus no 14 kanāliem – no dažādām ķermeņa vietām vienlaicīgi. No kājām, rokām – varam skatīties, cik ātri asinis no sirds nokļūst līdz konkrētai ķermeņa vietai un salīdzināt šos rādītājus ar elektrokardiogrammas signāliem. Mēs varam izmērīt precīzu laika sprīdi, kāds paiet, kamēr pulsa vilnis no sirds nonāk līdz dažādām ķermeņa daļām. Šī nobīde parāda, cik cilvēkam ir elastīgi asinsvadi. Pie dažādām slimšanām šis laiks ir dažāds. Veselam cilvēkam šī nobīde ir liela, jo asinsvadi ir elastīgi. Apkalpojušies asinsvadi asinis vada ātri, nobīde ir mazāka. Mēs varam iegūt šādu signālu virkni, tālāk apstrādāt un skatīties, vai ir kādas likumsakarības.

Diemžēl Latvijā pašreiz lielāka uzmanība tiek pievērsta tirdzniecībai, tranzītam un tūrismam, bet šīs nozares, kā labi zināms, ir nepastāvīgas. Latvijā arī nav daudz derīgo izrakteņu un naftas. Tāpēc svarīgāka ir ražošanas attīstība, jaunu, konkurētspējīgu *high-tech* produktu attīstība un izstrāde. Ceru, ka šajā lietā varu dot savu ieguldījumu.

Ik gadu pa patenta pieteikumam

Doktorantūras laikā diviem maniem izgudrojumiem ir iesniegti patenti pieteikumi. Patentu dabūt, protams, nav viegli, tas prasīja milzum daudz darba. Sākumā bija grūti noticēt, ka to patiešām ir izdevies sasniegt!

Pagājušajā gadā uz mana pētījuma bāzes Atomfizikas un spektroskopijas institūta Biooptikas un šķiedru optikas grupa iesniedzām pieteikumu LR Patentu valdē un dabūjām patentu uz ādas asinsrites artēriju oklūzijas diagnostiku. Artēriju oklūzija ir saslimšana, kas parasti skar vecāka gadagājuma cilvēkus, izraisot kājas vai rokas asinsrites traucējumus (artēriju sašaurināšanos). Šo slimību laikus nedrīkst diagnosticējot, ļoti ātri – pat stundas laikā – var iestāties gangrēna, kas noved pie slimības skartās rokas vai kājas amputācijas. Mēs izveidojām tādu iekārtu, kas diagnosticē šo saslimšanu agrīnā stadijā. Šī metode pašreiz tiek ieviesta LU Kardioloģijas institūtā kā ātras asinsrites traucējumu diagnostikas metode. Mēs sadarbojamies ar Kardioloģijas institūtu, pētot šādus slimniekus. Šī iekārta ir paredzēta, lai diagnosticētu oklūzijas. Patlaban es ar to nedarbojos. Par šo metodi ir saņemts patents Latvijā, un mēs esam iesnieguši to patentēšanai arī dažādās Eiropas valstīs.

Otra patenta pieteikuma ierīce un metode ir tapusi sadarbībā ar Bioloģijas fakultāti un profesoru Juri Imantu Aivaru. Tagad asinsspiedienu mēra, uzliekot piepūšamu manšeti. Ir iecerēts izveidot mazu, portatīvu iekārtu, kas, atšķirībā no ierastiem sistoliskā asinsspiediena mērītājiem, ļautu mērīt asinsspiedienu nepārtraukti katru sekundi. Tas ir īpaši nozīmīgi pacientiem ar nieru darbības mazspēju, kad tiek

veikta dialīze, jo šīs procedūras laikā ir ārkārtīgi svarīgi nepārtraukti kontrolēt cilvēka sistoliskā asinsspiediena izmaiņas.

Latvijas ārstniecības iestādēs bieži vien pietrūkst kvalitatīvu diagnostikas iekārtu. Atršanās ārstniecības iestādēs izmaksā arvien dārgāk, tāpēc ir svarīgi, lai cilvēkiem, īpaši tiem, kuri dzīvo ārpus lielajām pilsētām, būtu pieejamas kvalitatīvas un pietiekami lētas medicīniskās diagnostikas iekārtas. Šobrīd ļoti strauji attīstās modernās tehnoloģijas – internets, moblais telefons – un, jaunās tehnoloģijas sasaistot ar atbilstoši izstrādātām diagnostikas iekārtām, ir iespējams sasaistīt pacientu un ģimenes ārstu vai slimnīcu.

Ir vēl daudz dažādu plānu un ideju, bet ne visam šobrīd pietiek laika, jo ir jāgatavojas doktorantūras eksāmenam pavasarī un disertācijas aizstāvēšanai rudenī, kas man sagādā krietnas galvassāpes.

Darbs ar skolēniem

Kaut arī pats rakstu «lielu» zinātnisko darbu, ļoti labprāt iesaistos arī «mazākos». Katram vidusskolēnam ir jāizstrādā vismaz viens zinātniskais darbs. Un es esmu centies ieinteresēt vidusskolas skolēnus izstrādāt savus zinātniskos darbus nozarē, kurā es darbojos. Tam ir bijuši ļoti labi panākumi, skolēnu darbi tika augsti novērtēti. Piemēram, 2003. gadā Rīgas Valsts 1. ģimnāzijas skolnieka Edgara Ivanova zinātniskais darbs Latvijas zinātnisko darbu konkursā ieguva 2. vietu. Savukārt 2004. gadā tika vadīts Āgenskalna Valsts ģimnāzijas skolnieka Vitālija Jasčišena zinātniskais darbs, kas gan Rīgas, gan Latvijas zinātnisko darbu konkursā ieguva 1. vietu un pārstāvēja Latviju Eiropas Savienības skolēnu zinātnisko darbu konkursā Dublinā, Īrijā. Diemžēl izrādījās, ka Latvijā Izglītības un zinātnes ministrijā nav paredzēta nauda skolēnu atbalstam, lai aizbrauktu uz Īriju. Nācās pašiem meklēt līdzekļus, kas arī veiksmīgi tika izdarīts. 2005. gadā tika vadīts Āgenskalna Valsts ģimnāzijas skolnieku Ginta Neilanda un Andra Zuckova zinātniskais darbs, kas uzvarēja un ieguva 1. vietu Latvijas skolēnu

Profesors, doktorants un students, iedami uz universitāti, atrod vecu lampu. Paberzē – parādās džins un piedāvā katram izpildīt vēlēšanos.

– Es pirmais! – iekliedzas students. – Gribu dragāt ar ūdensmotociklu Havaju pludmalē.

Viņš pazūd.

– Tagad es! – sauc doktorants. – Gribu kaut kur Fidži dzert kokteili zem palmas.

Pazūd.

– Ko nu man, – teic profesors, – es tik vēlos šos abus pēc kafijas pauzes atpakaļ.

zinātnis-

ko darbu kon-

kursā fizikas nozarē. Arī šobrīd vadu skolēnu zinātniskos darbus, viņus interesē iekārtas izstrāde skābekļa daudzuma noteikšanai asinīs.

Man pašam patīk strādāt ar skolēniem, palīdzēt viņiem atklāt kaut ko jaunu un aizraujošu par pasauli. Viņiem ir interesanti nākt uz Atomfizikas institūtu, un man ir gandarījums, ka jauniešu interese par fiziku pieaug. Man arī patīk, ka skolēni var veikt zinātniskos darbus nevis ķeksīša pēc, lai dabūtu ieskaiti, bet lai patiesi paveiktu un izstrādātu kaut ko jaunu, noderīgu.

Fotonu gadsimta studenti

Doktorantūra pavēra fantastiskas iespējas organizatoriskajā darbā: es esmu starptautiskas organizācijas studentu nodaļas prezidents. Tas ir devis iespējas gan izbaukt daudzas valstis, gan arī būt radošam. Organizācija saucas «Latvijas Universitātes SPIE studentu nodaļa» (*University of Latvia SPIE Student Chapter*). Šīs organizācijas mājas mītne ir Amerikā. Tā ir liela organizācija (*International Society for Optical Engineering*). Šajā organizācijā ir studenti – visi no fizmatiem –, kas pārsvarā nodarbojas ar optiku. Organizācijas mērķis ir ieinteresēt cilvēkus studēt un darboties optikas nozarē. Šī joma ir ļoti interesanta un aktuāla. Pagājušais gadsimts bija elektronu gadsimts, šis būs fotonu, respektīvi, optikas gadsimts, kurā pētnieki cenšas panākt, lai gaisma palīdz cilvēkam.

Mūsu organizācija arī finansiāli atbalsta studentus konferenču apmeklēšanai. Lielākais notikums bija pagājušogad, kad mēs organizējām lielu konferenci – «*Development in Optics and Photonics 2005*». Tā notika LU Mazajā aulā, un konferencē piedalījās 60 studenti no dažādām valstīm – no Ukrainas, Rumānijas, Igaunijas, ASV, kā arī no dažādām Latvijas augstskolām.

Kārtīgam 21. gadsimta studentam jābūt spējīgam ātri orientēties dažādās situācijās. Kā īsta avatūra sākās mans brauciens uz Spāniju – pavasarī biju pieteicies dalībai kādā projektā, par kura esamību pēc tam aizmirsu. Tad vienā septembra trešdienā man piezvanīja, ka esmu uzņemts dalībnieku skaitā un svētdien jāizbrauc. Tik tikko pietika laika nokārtot visus dokumentus! Spānijā ir ļoti skaista daba, Granādas viesnīcā bija ļoti labs peldbaseins un varēja dzert lielisku vīnu. Kaut arī nācās daudz strādāt, centāmies izbaudīt visu, ko var (pēc atgriešanās no vīna dzeršanas kādu laiku izvairījos)!

Vēl viens interesants pagājušā gada ceļojums bija uz Kaliforniju, Sandjego. Biju tur uz ļoti lielu un smalku konferenci, taču piedzīvojumi notika ārpus konferences – sākot jau ar viesnīcu, kuras 11. stāvā, izkāpjot no lifta, atklājās, ka uz viesnīcas numuriņu jāiet pa šauru gaitenīti, kuru no pilsētas lejā norobežo vienīgi nelielas margas... Neveiklās viesnīcas iedzīvotājs, nejausi pakļūpot, itin viegli varētu pārkrist pāri nožogojumam, un nekas to nekavētu nokrist no 11. stāva. Pirmajās dienās gāju pa gaitenīti, turēdamies pie sienas – tā teikt, ekstremālas izklaides var dabūt, arī vienkārši dzīvojot viesnīcā. Pārgājām arī Meksikas robežu, apmeklējot robežpilsētu Tjuanu, un tad izrādījās, ka iekļūt Meksikā ir vieglāk, nekā no tās izkļūt atkal ārā – turpceļā dokumentu pārbaudes vispār nebija. Tad uzzinājām, ka, šādi ceļojot, ir risks vairs netikt no Meksikas ārā, ja dokumentos kaut kas nav ideālā kārtībā. (Mums, par laimi, viss bija, kā nākas.) Sandjego zoologiskajā dārzā tieši tajā laikā bija piedzīvots notikums, kas bija ievērojams visā Amerikā – pandai bija piedzimis bērniņš. Pandas nebrīvē vairojas ļoti reti, tādēļ par to vēstīja visi ziņu dienesti. Arī mēs izmantojām iespēju aiziet uz zoodārzu un pa-

vērot slaveno mazuli (pandasbērna drošības labad viņu gan redzējām tikai īpašā ekrānā).

Secinājums vienkāršs – fizikas studijas dod iespēju piedzīvot ne tikai ar fiziku saistītus notikumus vien. **UA**

Skolas filozofija vai filozofijas skola

Inga LEITĀNE

Jau kopš agras bērnības sev un citiem uzdevu filozofiskus jautājumus un centos rast uz tiem atbildes dažādās zinātņu sfērās. Manu interesi sākotnēji piesaistīja matemātikas pulciņi un olimpiādes, ķīmijas, ģeogrāfijas, svešvalodu un citu zināšanu apguve. Esmu pabeigusi mūzikas skolu, mākslas pulciņu, dziedājusi koros un dejojusi deju kolektīvos. Tomēr neviena cita zinātne un praktiskā nodarbe nav spējusi mani tā iedvesmot kā filozofija. Vienīgi tajā es varu rast domāšanai nepieciešamo nemieru, lai apziņa neieslīgtu snaudā, meklētu atbildes un uzdotu arvien jaunus jautājumus.

Studijas Latvijas Universitātē Vēstures un filozofijas fakultātē Filozofijas nodaļā uzsāku bez iestājesāmeniem filozofijā, jo 1997. un 1998. gadā biju ieguvusi Zelta diplomus skolēnu zinātniskos lasījumos. Jau vairāk nekā septiņus gadus turpinu filozofijas studijas, katru gadu piedalos studentu zinātniskajos lasījumos, vietēja mēroga un starptautiskajās konferencēs, vasaras akadēmijās, kā arī nometnēs Latvijā un ārzemēs. 2005. gadā ar izcili bu aizstāvēju maģistra darbu un ieguvu Mīnsteres balvu.

Ar atzinību varu izteikties par lekcijām un diskusijām Latvijas Universitātē, nometnē «Alfa», «Jaunās akadēmijas» nometnē u. c. Tās deva iespēju ieklausīties sabiedrībā nozīmīgu cilvēku pieredzē un dažādu nozaru speciālistu uzkrātajās zināšanās. Nozīmīgu ieguldījumu manā studiju procesā deva iespēja veidot un uzturēt sadarbību ar filozofijas speciālistiem Latvijā un Vācijā, kā arī kopīgas filozofiskas sarunas un diskusijas.

Filozofiskās aktivitātes papildus filozofijas studijām, manuprāt, ir liels ieguvums. Dažās Latvijas skolās filozofija joprojām vēl netiek mācīta, un iespēja izvēlēties filozofijas studijas rodas, uzsākot studijas kādā citā specialitātē. Citās skolās filozofijas pamatzināšanas tiek dotas, bet iespējas turpināt garīgo izaugsmi filozofisko zināšanu ieguvē nav. Šāda situācija nav pieļaujama. Viens no risinājumu variantiem ir veiksmīgi īstenots, iesaistot augsti kvalificētus filozofijas speciālistus vidējās izglītības mācību procesā. Diemžēl ne visas skolas uzņemas šo uzdevumu īstenot. **UA**

Filosofija, studenti, biedri

Anna PLATPĪRE

Sabiedrības uzskati par filosofiju un par filosofijas studentiem nereti ir pārpildīti ar stereotipiem. Uz jautājumu, kas ir filosofija un ar ko nodarbojas filosofs, labākajā gadījumā var dzirdēt atbildi, ka tā saistīta ar kritisku domāšanu un tekstu apstrādi, sliktākajā gadījumā – ar tukšu runāšanu, nejēdzīgiem argumentiem, neveiksmīgu sarunu un dīkdienību.

Studenti, kas šobrīd apgūst filosofijas vēsturi un paši meklē sevi filosofijā, cenšas labot šos priekšstatus un atklāt filosofiju kā mūsdienu pasaules neatņemamu sastāvdaļu, kas ne tikai skaidro notiekošo un mūsdienas, bet arī veido sabiedrību.

Filosofijas loma pasaules ainas apgūšanā ir neaizstājama, tā gan atklāj un pilnveido radošus, racionālus prātus, gan arī attīsta zinātni un akadēmisko vidi vispār. Tajā pat laikā filosofijas iedaba ļauj to izvērst ārpus akadēmiskajām struktūrām.

Tieši šādu sarunas veidu ir izvēlējušies Vēstures un filozofijas fakultātes studenti. Mērķis ir gan iepazīstināt cilvēkus ar filosofijas aktuālajām problēmām, gan veidot filozofisku diskusiju, kā arī ļaut tiem, kas nav filosofijas studenti, gūt intelektuālu pieredzi šajā jomā. Šoreiz neviens nepiedāvās izdales materiālus vai garus literatūras sarakstus, to vietā būs daudzveidīga programma, kas atsedz filosofiju dažādos raksturos.

2005. gada rudenī tiek dibināta Filosofijas studentu biedrība (FSB). Tās pamatā ir vēlme iesaistīt un apvienot cilvēkus, kas nodarbojas ar filosofiju, ar to saprotot ne tikai akadēmisko vidi, bet arī kaislības, cerības un vilšanās, kas saistītas ar notiekošo filosofijas jomā.

FSB primārais mērķis ir attīstīt diskusiju studentu vidū, veicinot profesionālo izaugsmi, un sekmēt sadarbību starp esošajiem, topošajiem studentiem, filosofijas un citu

nozaru speciālistiem, radīt labvēlīgu vidi intelektuālajai attīstībai, īpaši atbalstot filosofijas studentus. Tajā pat laikā šī biedrība ir atvērta visiem – arī tad, ja interese ir privāta un nav saistīta ar studijām.

Kā viens no projektiem, kas jau veiksmīgi darbojas un tiek īstenots, ir «Filosofijas studija». «Filosofijas studijā» katram ir iespēja reizi nedēļā apmeklēt lekciju, diskusiju vai noskatīties filmu.

Lekcijas vada Latvijas Universitātes vadošie lektori par dažādām filosofijas tēmām, kas aptver gan psihoanalīzi, gan zinātnes filosofiju, gan eksistences filosofiju, gan fenomenoloģiju. Lektori, kas lasa lekcijas: asoc. prof. Igors Šuvajevs, prof. Ričards Kūlis, asoc. prof. Vsevolods Kačans, kā arī docents Jurgis Šķilters, lektore Velga Vēvere un citi. Šajās lekcijās tiek sniegts īss ieskats katrā no aplūkotajām tēmām, tāpēc, lai apmeklētu lekcijas, nav nepieciešamas priekšzināšanas.

Diskusijas, kas risināsies Vēstures un filozofijas fakultātes telpās, vadīs paši filosofijas studenti. Šādi tiek radīta labvēlīga vide sarunai, jo tiek aplūkotas ikdienas situācijas, zinātne un akadēmiskā vide, tiek diskutēts ne tikai par filosofijas vēstures jautājumiem, bet arī par aktualitātēm, meklēta saikne starp pagātni un tagadni. Diskusijā aicināti piedalīties gan filosofijas studenti, gan arī tie, kurus interesē filosofija vai kāda no aplūkotajām tēmām.

Filmas, kas tiek rādītas, ir par zināmu un atzītu domātāju dzīvi: Žaku Deridā, Ludvigu Vitgenšteinu, Franci Kafku, Žaku Lakanu, Karlu Gustavu Jungu, Zigmundu Freidu u. c. Šie autori un domātāji tieši vai pastarpināti atklāj savas kaislības, cilvēciskās iezīmes, vienlaikus dodot ieskatu par filosofijas skolām, kuras tie pārstāv. Filosofija tiek atklāta kā stāsts, kas ir stāstāms, izmantojot kinematogrāfiskā vēstījuma stratēģiju.

FSB rīkotā pasākumu programma «Filosofijas studija» notiek piektdienās. Katru piektdienu viens pasākums Vēstures un filozofijas fakultātes telpās.

Paralēli jau minētajai «Filosofijas studijai» tiek meklēta iespēja veidot studentu rakstu un tulkojumu izdevumu *Lalelterna*. Tajā tiks apkopoti labākie darbi, kas tapuši filosofijas bakalaurs vai maģistra studiju laikā, norādot uz studentu spējām, rosinot tos izpausties un kļūt pieejamiem arī ārpus akadēmiskās vides. Tajā pat laikā šāds izdevums palīdzēs saglabāt un dokumentēt tos darbus, kas citur netiktu publicēti un aktualizēti.

Līdzās jau minētajām aktivitātēm FSB ir gatava īpaši atbalstīt vidusskolēnu interesi par filosofiju. Tāpēc tiek plānoti izbraucieni uz skolām, lai informatīvi būtu iespējams pastāstīt par notiekošo filosofijas studijās. Kā viens no mērķiem šajā jomā ir arī pieredzes apmaiņas nometne vidusskolēniem. Tā vasarā tiks rīkota vairāku dienu garumā, lai tiem, kas gatavi aizrauties un pierādīt sevi, tiktu dota iespēja apmierināt savas ambīcijas, atrast domubiedrus un uzzināt vairāk.

Turpmākajā darbībā FSB plāno veidot starptautisku sadarbību ar citu valstu augstskolām, to studentiem un mācībspēkiem.

FSB ir gatava uz klausīt ierosinājumus, kritiku un atbalstu no tiem, kas vēlas paust un argumentēt savu viedokli, tāpēc mēs gaidām katru, kas interesējas par filosofiju. **U**

Pārskats par tautas attīstību: kur esam un kur ejam

Aleksandrs VOROBOVS

«Lai Latvijā turpinātos tautas attīstība, ikvienam cilvēkam ir jāapzina un jāprot izmantot tās iespējas, kas viņam ir pieejamas. Savukārt valsts, pašvaldību un nevalstisko organizāciju uzdevums ir veicināt nosacījumus, kas rosina cilvēku motivāciju aktīvi darboties,» atverot pārskatu «Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2004/2005» atzina tā galvenā redaktore AIJA ZOBENA.

2005. gada 1. martā darbu uzsāka izdevuma «Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2004/2005» jaunā galvenā redaktore Aija Zobena, kuras redzējums par tautas attīstības un reģionālo tematiku tika atzīts par visveiksmīgāko atklātā konkursā. Aija Zobena ir LU Sociālo zinātņu fakultātes Socioloģijas nodaļas vadītāja.

Pārskata tēma ir reģionālā attīstība, un tā sagatavošanu no ANO Attīstības programmas UNDP pagājušogad pārņēmis Latvijas Universitātes (LU) Sociālo un politisko pētījumu institūts (SPPI) sadarbībā ar reģionālajām augstskolām un citiem partneriem. Pārskatā aplūkota cilvēku iespēju nevienlīdzība reģionos un vērtēta reģionālās attīstības politikas nozīme tās pārvarēšanā. Tāpat pārskatā raksturotas cilvēku rīcībspēja ekonomiskajā, politiskajā un kultūras dzīvē. Makroekonomiskie statistikas rādītāji liecina par dinamisku sabiedrības attīstību Latvijā un atsevišķos valsts reģionos. Tajā pašā laikā Latvijā pastāv izteiktas sociālās un ekonomiskās attīstības atšķirības starp reģioniem un cilvēku rīcībspēja konkrētās dzīvesvietās ir visai atšķirīga, turklāt pārskatā uzsvērts, ka statistikas rādītāji ne vienmēr atspoguļo reālās atšķirības starp reģioniem, tādēļ bez faktiskā materiāla pārskatā sniegta arī situācijas analīze un rekomendācijas.

Izdevuma svinīgā atvēršana notika pagājušā gada 13. decembrī LU Mazajā aulā. Tajā interesentus iepazīstināja ar pārskata galvenajiem secinājumiem. «Lai Latvijā turpinātos tautas attīstība, ikvienam cilvēkam ir jāapzina un jāprot

izmantot tās iespējas, kas viņam ir pieejamas. Savukārt valsts, pašvaldību un nevalstisko organizāciju uzdevums ir veicināt nosacījumus, kas rosina cilvēku motivāciju aktīvi darboties,» pārskata atklāšanā teica tā galvenā redaktore Aija Zobena, kas pārskata prezentācijā sniedza ieskatu tā saturā. Pārskats sastāv no 3 nodaļām: «Cilvēki un vietas», «Latvijas reģioni: nevienmērīgā soli» un «Rīcībspēja – savā un sabiedrības labā». Pirmā nodaļa veltīta identitātes izjūtai un tās nozīmei. Aptaujas rāda, ka Latvijā cilvēku reģionālā piederības sajūta nav izteikta, izteiktāka par to ir cilvēku piederība valstij un tiešajai dzīvesvietai. Pārskata pirmā nodaļa vēsta arī par migrāciju, demogrāfiju un cilvēka un vietu attiecību laikmetīgajiem faktoriem. Otrā nodaļa sniedz plašu ieskatu reģionu attīstības tendencēs. Tajā apskatīti parametri, kas raksturo reģiona attīstību, tostarp augstākās izglītības un interneta pieejamība, kas Latvijā ir ļoti nevienmērīga, vietējo plašsaziņas līdzekļu nozīme lokālās identitātes uzturēšanā, kā arī indivīda rīcībspēja jeb spēja izmantot sabiedrības piedāvātās sociālās darbības iespējas, kas Latvijas reģionos ir visai zema. Trešā nodaļa skaidro, kāpēc resursi tiek vai netiek efektīvi izmantoti. «Pārskata tapšanas laikā cilvēki visbiežāk uzdeva vienus un tos pašus jautājumus: kurš reģions attīstās visstraujāk, kurš reģions neattīstās. Nav tādu reģionu, kuri neattīstās, vienkārši katrs no tiem iet savu savdabīgu attīstības gaitu,» uzsvēra A. Zobena. Redaktore aicināja steidzami īstenot ieilgušo administratīvi teritoriālo reformu. Pašlaik attiecības centrs–perifērija raksturo tas, ka viss notiek centrā, bez saskaņošanas ar reģioniem. Taču reforma nespēj mainīt cilvēku domāšanu, kurai jāvērsas uz pozitīvo pusi. Cilvēki baidās ņemties kaut mazāko risku, izvēlas iet iemītas taciņas, taču tas kavē attīstību.

Intervija ar **Aiju Zobenu** sākās ar īsu ieskatu pārskata būtībā.

– Ideja veidot pārskatu par tautas attīstību ir radusies salīdzinoši nesen. Pasaulē šie pārskati

tiek gatavoti kopš 1991. gada. Ekonomisti ir konstatējuši, ka cilvēki vienā makroekonomisko rādītāju situācijā var justies ļoti dažādi. Ne tikai politiskais režīms, bet arī vesela virkne dažādu citu faktoru ietekmē to, kā cilvēki jūtas, cik piepildīta ir viņu dzīve un kādā veidā cilvēki pasauli uztver. Tāpēc tapa šis tautas attīstības koncepts un paralēli tam arī tautas attīstības indekss kā rādītājs, ar kuru mēģināts kvantitatīvi novērtēt tautas attīstības procesu un tā sasniegtos rezultātus. Šis tautas attīstības indekss, kas ir raksturots arī mūsu tautas attīstības pārskata noslēgumā un sniedz kvantitatīvu skatījumu uz tautas attīstības problēmām, izrādās, nespēj novērtēt pilnībā visu situāciju, jo tautas attīstības jēdziens ir pārāk plašs. Tas ir skatījums no īpaša redzesloka, kas ļauj atklāt tādas problēmas, kas citur varbūt nav saredzamas.

– Pārskata svinīgās atvēršanas pasākumā LU Mazajā aulā pagājušā gada 13. decembrī jūs uzsvērāt, ka ir ļoti būtiski veikt administratīvi teritoriālo reformu. Ko tas mainītu reģionu rīcībspējā?

– Ļoti daudzām pašvaldībām nav izstrādāti teritoriālās attīstības plāni, jo nav nevienas tādas rīcībspējīgas, lemtspējīgas institūcijas, kura pārzinātu, kas notiek noteiktās teritorijās. Nozaru attīstība tiek pārvaldīta centralizēti, valsts mērogā, nevis vietējo pašvaldību, piemēram, pagastu, līmenī. Ir vesela virkne jautājumu, kas skar noteiktu teritoriju attīstību, un šie jautājumi jārisina tieši zemākā līmenī, citādi nozaru attīstība tiek pārvaldīta pati par sevi un teritoriju attīstība – pati par sevi, turklāt citā mērogā. Ir dažāda mēroga pašvaldības – tādas, kurās ir vairāki tūkstoši iedzīvotāju un kuras atrodas ģeogrāfiski izdevīgā situācijā, un ir nelielas pašvaldības, kas atrodas kaut kur tālu un ir reti apdzīvotas, turklāt lielākā daļa iedzīvotāju ir bērni un veci cilvēki, tātad apgādājamie un nestrādājošie. Protams, pārskata galvenais uzdevums nebija vērtēt pašvaldības un to problēmas. Pārskata centrā izvīrzījām nevis jautājumu, kā attīstās reģioni, bet kādas ir cilvēku darbības iespējas reģionos.

– Pārskats ne vien analizē pašreizējo situāciju, bet arī sniedz rekomendācijas, izņemot demogrāfijas jomu. Kādēļ tā?

– Demogrāfiskie jau-tājumi ir ļoti delikāta lieta. Otrkārt, ir ļoti daudz vispārzināmu paņēmieni, kā rīkoties. Galvenie mērķi šajā jomā Latvijai ir skaidri. Ir nepieciešams palielināt dzimstību, saglabāt cilvēkresursus, jo vietas attīstība nav iespējama bez cilvēkiem, bet viņi dodas prom, lai pelnītu.

– Kādas vēl problēmas atklāja pārskats?

– Pārskatā ir secināts, ka sabiedrībā nepieciešama pozitīvā domāšana. Jo viena lieta ir šie ekonomiskie rādītāji, priekšnosacījumi un apstākļi, lai cilvēki darbotos, bet tajā pašā laikā ļoti svarīgi ir arī pašu cilvēku vēlme un spēja izmantot tādus resursus, kas ir pieejami. Katrā situācijā cilvēks var izdarīt kaut kādu izvēli. Latvijā mēs redzam to, kas pašlaik ir ļoti aktuāli – daudz cilvēku aizbrauc no Latvijas, savukārt mēs pārskatā gribam pateikt – bet šeit ir neizmantotās iespējas, ko neviens cits nespēs izmantot. Ja ieradīsies citi cilvēki, tad viņi redzēs vienkārši teritoriju, platību un kubikmetrus, bet viņi neredzēs kultūras, vēstures un ģeopolitiskā mantojuma savdabību, kas Latvijā ir. Mēs gribējam vēlreiz aktualizēt tos resursus, ko varam izmantot tikai mēs, kas šeit dzīvo.

– Iespējams, tas izskaidro to, kāpēc cilvēki jūt daudz mazāku piederību lielākām teritoriālām vienībām, piemēram, Eiropas Savienībai, nekā mazākām teritoriālām vienībām: valstij, pagastam.

– Identitāte, ar ko saprot piederību konkrētai teritorijai, ir viens no ļoti būtiskiem resursiem, ko mēs savā pārskatā gribējam aktualizēt. Svarīgi ir ne tikai fizikālie resursi, bet arī šie simboliskie resursi, kas cilvēku piesaista. No sociālo metodoloģiju viedokļa tas ir diezgan konkrēti mērāms. Mēs varam uzskaitīt, teiksim, saražoto produkciju, izrēķināt IKP, bet kādā veidā izmērīt to, kas piesaista cilvēkus konkrētai vietai? Ir jau arī ļoti interesanti pētījumi, kas ir palikuši ārpus pārskata, bet par ko mūsu autori ziņoja pētnieciskās konferencēs – tās teritorijas, kurās saglabāties stabils vietējo iedzīvotāju skaits, attīstās straujāk nekā tās, kur lielākā daļa ir iebraucēji.

Lekcija. Ienāk nokavējies students un klusu lavās uz pēdējām rindām.

Profesors pamana. Students taisnojas:

– Atvainojiet, profesor, aizgulejos...

Profesors:

– Kā? Jūs arī mājās gulāt?

– **Dati par ES struktūrfondu līdzfinansējumu liecina, ka tikai 10% finansējuma nonāk nabadzīgākajā reģionā – Latgalē. Vai vainīga ir neracionāla centralizētā finansējuma pārvalde vai uzņēmīgu cilvēku trūkums?**

– Acīmredzot gan viens, gan otrs. Taču mūsu pārskata mērķis nebija specifiski novērtēt ES struktūrālo fondu finansējumu, bet mēs skatījāmies uz citiem pētījumiem. Piemēram, Inga Vilka, viena no mūsu pārskata autorēm, pagājušā gada septembrī prezentēja pētījumu par šo tēmu. Tur bija vairāki ļoti interesanti secinājumi. Reģionālais aspekts projektu izvērtēšanā netiek ņemts vērā, un tas nav labi, jo ir atšķirīgas problēmas un vajadzības. Analizējot šo sadalījumu no dažādiem aspektiem, izrādās, ka visvairāk saņēma Vidzemes, nevis Rīgas reģions (rēķinot uz tūkstoš iedzīvotājiem). Tāpat arī var secināt, ka izšķirošais ir cilvēku aktivitāte – cik cilvēku reģionos ir spējīgi sagatavot projektu pieteikumus. Mūsdienās priekšplānā izvirzās datoru un interneta pieejamība, turklāt nepieciešamas prasmes, lai tos izmantotu. Protams, svarīgas ir prasmes, izglītība, uzņēmība, spēja riskēt. To ļoti labi parāda pārskata pētījuma aptauja. Cilvēki uzskata, ka būt par uzņēmēju ir ļoti labi, un domā, ka uzņēmējiem ir laba dzīve, bet paši būt par uzņēmējiem nemaz tik aktīvi negrib.

– **Pastāstiet par pārskata pētījumu!**

– Tas bija reprezentatīvs pētījums, kurš aptvēra 1020 respondentus. Jautājumu anketa bija ļoti plaša un apjomīga. Šis empīriskais pētījums tika veidots kopā ar dzīves kvalitātes pētījuma projektu, tāpēc tur bija iekļauti daudzi jautājumi, kas paplašināja tieši šo dzīves kvalitātes aspektu. Taču anketas apjoms bija sastādīts, rēķinoties ar respondentu iespējām šo anketu aizpildīt. No vienas puses, tā ir pārskata tradīcija, ka tiek sa-

gatavots šāds empīriskis pētījums jeb iedzīvotāju aptauja, bet, no otras puses, mēs iegūstam tādus datus, kas nav atrodamā tradicionālajos statistikas datos.

– **Kādi ir jūsu turpmākie plāni?**

– Kā vadītāja varu teikt, ka tautas attīstība ir liels process un pārskats ir tāds starprezultāts. Tagad Latvijā pārskati parādās regulāri, ik pa 2 gadiem, fokusējoties uz kādu Latvijas attīstības aktuālu tēmu.

Pārskatu izdošanas process nebūt nebeidzas. Pašlaik ir sagatavots izdevums latviešu valodā, un februārī tiks prezentēts angļu valodā sagatavotais izdevums. Tas nozīmē, ka būs vēl viens brīdis, kad mēs centīsimies pievērst uzmanību pārskata tematikai. Jo patiesībā tā arī ir – kad tiek prezentēti rezultāti un pārskats tiek izdots, ir lielāka sabiedrības uzmanība.

Protams, mēs sākam domāt par nākošām pārskata tēmām. Ņemot vērā pārskatu sagatavošanas ciklu, nākošajam pārskatam vajadzētu parādīties 2007. gadā. Jāsāk domāt par tām tēmām, problēmām, kas varētu būt nākošajā pārskatā. Viena no iespējām sākt runāt par šīm tēmām ir LU ikgadējā zinātniskā konference februārī. Mums ir jādomā gan par rakstīšanu, gan arī par finansēšanu.

Inita Pauloviča, ANO Attīstības programmas vadītāja Latvijā, par mūsu darbu ir teikusi ļoti skaistus vārdus: tautas attīstības pārskats ir tāds kā attīstības kompass, ar kuru mēs meklējam tos virzienus, kuros doties. Es domāju, ka tas ir ļoti skaists salīdzinājums, kas ļoti precīzi izsaka pārskata būtību.

– **Kādi ir jūsu novēlējumi mūsu lasītājiem?**

– Gribētu vēlreiz uzsvērt, ka tās iespējas, ko vietējie cilvēki nesaistīs, var vienkarši vienas paudzes laikā pazust, ļoti daudzas iespējas tiks palaistas vējā. Tāpēc gribētu aicināt darba emigrantus doties mājup uz Latviju, jo ir jādomā vai nu par reemigrāciju, vai arī par iespējām piesaistīt darbaspēku no ārpuses, jo iedzīvotāji noveco. Taču iebraucēji, kā jau minēju, nāks ar pavisam citu attieksmi pret šo zemi. Turklāt vajag veicināt pozitīvo domāšanu, prast saskatīt tās iespējas, kas ir! Mēģināt pašiem rīkoties.

Profesors TĀLIS TISENKOPFS tiek respektēts ne tikai studentu un mācībspēku vidū, bet pēc viņa viedokļa par sociālajiem procesiem valstī kārī tīko arī mediju pārstāvji. Viņš ir pierādījis savas zināšanas un varēšanu socioloģijas pētniecības jomā. Viņa pētījumi un spriedumi tiek gan pelti, gan apbrīnoti, bet vienmēr ir ņemti vērā. Latvijas Universitātes profesors bieži izsaka savus spriedumus un redzējumus par lietām, kas notiek visapkārt. Šoreiz saruna ar profesoru Tisenkopfu par gaidāmajām vēlēšanām, labklājības izjūtu un studentu dalību sociālajos procesos Latvijā.

Zane LASE

Latviešiem jālīdzsvaro sūkstīšanās ar lepošanos

– Kā šobrīd valdošā priekšvēlēšanu gaisotne ietekmēs rezultātus vēlēšanās, ņemot vērā dzīves kvalitāti?

– Ļoti grūti ir to noteikt. Kopējais dzīves līmenis Latvijā iet uz augšu, arī dzīves pašizjūta un apmierinājums ar dzīvi. Vietējā presē vairāk nekā nacionālajā presē raksta par cilvēka dzīves realitāti, tur var redzēt, kā mainās dzīves kvalitāte. Latvijā tiek attīstīta ekonomika, arī dzīves kvalitātes jomā notiek augšupeja, bet diemžēl neesmu pārliecināts, ka tas ietekmēs vēlēšanu rezultātus.

– Vai tas varētu būt zināms drauds pārējai sabiedrības daļai?

– Man liekas, ka jā! No demokrātiskās uzbūves un valsts leģitimitātes viedokļa, vara sakņojas tautā. Galējais subjekts, kam varai ir jāatbild un kam ir jāatbild, ir tauta. Un arī partiju finansēšanas kontrolei vajadzētu pastāvēt. Partijas publisko misiju redz kā saprātīgu, efektīvu politiku, bet no otras puses pastāv spiediens un zināmas saistības pret tiem, kuri ir devuši naudu.

– Vai šobrīd nav tā, ka partijas atskaitās nevis tautai, bet finansētājiem?

– Gluži tā arī nav, protams, ka tās attiecības ar finansētājiem savulaik tika atspoguļotas dažādi. Finansētāji un padomdevēji tika saukti par pelēkajiem kardināliem vai neredzamo roku. Bet es domāju, ka pastāv publiskie atskaišu mehānismi, kaut vai debates Saeimā, partiju savstarpējā uzmanība, prese, kura aktīvi raugās uz politiskiem pārkāpumiem. Atskaitīšanās jau pastāv pašā pārvaldes struktūrā.

– Kādām vajadzētu būt elites un pārējās sabiedrības attiecībām?

– Demokrātiskā iekārtā politiskā elite ir vajadzīga atbilstoši demokrātiskiem standartiem. Demokrātijas izpratnes un sociālās domāšanas līmenī domāšanai vajadzētu mainīties sociālā virzienā. No liberāli ekonomiska modeļa uz sociālu domāšanu, jo politiskā elite, kas ir liberāli ekonomiski domājoša, ir sekmīga ar pāreju uz brīvo tirgu, bet pēdējo laiku norises – darbaspēka migrācija un līdzīgas lietas – parāda, ka ir nepieciešams domāt par sociālo politiku, par to, kā saistīt ekonomiku. Elitei šajā ziņā vajadzētu domāt, kā tuvināties sabiedrībai.

– Vai pārējai sabiedrībai arī ir jāmaina sava domāšana?

– Katram ir sava vieta. Elitei ir jāpārvalda valsts un jāpiemēro atbilstošākā ideoloģija konkrētajā brīdī. Šobrīd nepieciešams ne tikai uzlabot demokrātiju, bet arī mainīt politisko domāšanu – no liberālas uz vairāk sociālu.

– Kā students var iesaistīties kopējā lietā?

– Tā ir paša studenta darīšana. Ja students grib, viņš var iesaistīties. Sociālajās zinātnēs tādi pasniedzēji kā es nav padomdevēji tam, kā politiski būtu jārikojas. Šaubos, vai kāds kādam varētu dot politisku padomu. Viens ir gudrot par jauniešu līdzdalību u. tml., bet pavisam kas cits ir attieksmes veidošana. Pret šo diskursu ir jāattiecas uzmanīgi, tāpēc ka arī šādās runās ietilpst modes tendences. Kas attiecas uz pašā indivīda praktisko līdzdalību, tā ir pašu studentu izvēle. Mans novērojums liecina, ka studenti idejiski vēlas iesaistīties, bet pietrūkst tā organizatoriskā, kas ir saistīts ar realitāti, jo studenti strādā. Grūti ir apvienot mācības ar darbu, kur nu vēl iesaistīties sabiedriskās aktivitātēs.

– Bet vai tas nozīmē, ka studentu starpā pastāv kādas modes lietas attiecībā pret sabiedrību?

– Studentu vidū pastāv ne tikai mode attiecībā pret gērbšanos. Vai studentu vidē pastāv kāda mode attiecībā pret sabiedrību, par to es šaubos. Man liekas, studenti ir ļoti pragmatiski. Šī paaudze, pašreizējie studenti, atceroties no semināru diskusijām, ir studenti, kas iestājas par ideālu. Es neesmu pārliecināts, ka studenti nevēloties pauzē šādu efektīvu mīlestību pret kopējo lietu, ka viņi arī praktiski tajā iesaistās. Man ir ļoti daudz gudru studentu, kuri teorētiski piešķiras šai sociālajai videi, taču diez vai savā konkrētajā dzīvē.

– Kā jums šķiet, vai šī studentu zemā aktivitāte saistīta ar to, ka studenti daudz strādā?

– Ne tik daudz ar darbu, bet arī ar vispārējo sociālo klimatu, lielo individualizāciju (vienaldzību), kas sabiedrībā valda, kad katrs rūpējas par sevi. Un varbūt vainojams arī tāds kooperatīvās kultūras un iemaņu vājumš. To var just gan pilsētās, gan laukos, gan dažādās jomās, sektoros, kur ir diezgan grūti cīnīties kopējas idejas vārdā.

– Padomju Savienībā pastāvēja kolektīvisms, bet šobrīd ir brīvā tirgus apstākļi. Vai individualizācija nav saistīta ar demokrātijas attīstību?

– Par to, vai pastāvēja patiens korporatīvais gars Padomju Savienībā, arī var šaubīties. Padomju laikos jau cilvēki arī bija ļoti egoistiski: katrs rāva un grāba, ko varēja. Kolektīvisms pastāvēja tādā ideoloģijas līmenī. Kaut gan tādu patiesu kolektīvu nebija daudz, tādi bija mākslinieciskie pašdarbnieki, kori u. tml.

– Vai tad varētu būt, ka demokrātija ir padarījusi mūs daudz individuālākus, nošķirtākus no sabiedrības un kolektīviem?

– Tas varētu būt labs secinājums. Demokrātija, kura audzē pilsonisku sabiedrību, vismaz pašreizējā Latvijas attīstībā ir radījusi pilsoņus kā aktīvus individuus, kopīgās ekonomikas vietā ir radījusi individuālus uzņēmumus, bet ne pilsonisku sabiedrību. Jautājums, vai demokrātija ir tikusi tālāk?

– Kā jūs uzskatāt, vai latvieši ir lojāli un piederīgi savai valstij?

– Man nav konkrētu socioloģisku datu par šīm izjūtām. Deklarētā piederības sajūta, deklarētais patriotisms iet mazumā. Katram cilvēkam ir savi zināmi iekšēji politiskie uzstādījumi. Un, ja šajā valstī notiek lietas, kas viņu neapmierina, tad kāda ir viņa rezistence? Vai nu viņš kaut ko dara lietas labā savu iespēju robežās, vai arī norobežojas. Latvijā ir tāda zināma tendence norobežoties. Demokrātijā, ja tev kaut kas nepatīk, tev ir iespēja kaut ko darīt. Un, ja tev nav iespējas darīt to nacionālā mērogā, tad dari to vietējā mērogā. Cilvēki izvēlas to vieglāko un vēl apvainojas.

– Vai latviešiem nav raksturīgi tā apvainoties un justies apceltiem?

– Zināmā mērā liekas, ka pie mums tas ir mazliet pārspīlēti, jo ir pamats Latvijā arī lepoties ar saviem sniegumiem un valsti. Cilvēki daudz sūdzas, bet nepamana acīmredzamus panākumus – tirdzniecības apjoma pieaugumu, iekšzemes kopprodukta pieaugumu un vēl citas labas lietas.

– Bet vai latviešiem nevajadzētu samērot savu gaušanos ar lepošanos?

– Lūk, tieši tā! To vajadzētu skolās mācīt, ka par katru labi padarītu darbu ir jālepojas un jāuzteic arī otrs. Latviešiem ir ar ko lepoties un tās nav tikai sporta spēles vai uzvaras tajās. Piemēram, puisis uztaisījis portālu *draugiem.lv*, viņš ir kā vietējā mēroga Bils Geitss. Ar tādām lietām mums vajadzētu lepoties!

Bet mums ir traki ar skaudību. Nu, ko lai dara, ka skauž (*jautājot nosmejas*)? Tādā lielā pilsētā vidējam uzņēmumam vēl nekas nekaiš, bet mazā pagastā tiklīdz kāds kaut ko uzsāk, tā nākas saskarties ar attieksmi, kas degradē uzņēmējdarbību.

– Vai Latvijas prezidente Vaira Vīķe-Freiberga mūsos ir ieaudzinājusi lepnumu par valsti?

– Atceroties vairākas viņas runas, jāteic, ka viņa mums atgādina, ka mums ir ar ko lepoties. Un vajadzētu izlīdzināt to sūkstišanos ar lepošanos.

– Kādu jūs redzat Latvijas attīstību?

– Manā ieskatā Latvijas attīstība ir rožaina, bet ir arī riski. Latvijā sabiedrība noveco, ir diezgan veca sabiedrība un dinamiskai ekonomikas izaugsmei ir vajadzīgi jauni, enerģiski darbinieki. ... manis pēc var mācīties jebkurš, ka tik viņš mācās. Strādājot un mācoties, cilvēks aug gan profesionāli, gan personiskās izaugsmes ziņā. Latvijā ir daudz studentu, kas varētu būt garants tālākai, labākai attīstībai. Taču ir arī risks. Risks, ka dažādas marginālās grupas ne-

izdosies piesaistīt mācībām un darbiem, no viņiem nedabūt produktīvu darbu un labus darbiniekus. Runa nav tikai par bezpajumtniekiem, kas ir tāds galējs piemērs. Ir tāda tendence tieši ar zēniem, kuri ir jauni, bet kā viņi dzīvo savu dzīvi? Ne viņi skolu pabeidz, ne viņi labi izpilda savu darbu, ne viņi var profesionāli augt.

– Bet kāpēc tieši zēni? Vai tas saistīts ar viņu vēlmi pašapliecināties, ātrāk būt neatkarīgiem?

– Varbūt arī. Viņi ļoti jaunā vecumā izkrīt no izglītības sistēmas, tad viņi klejo, sāk lietot alkoholu, niegūst profesiju. Gadījumā, ja viņi sāk nodarboties ar savām lietām, piemēram, tādās mazās pilsētās tas raksturīgi, tad viņu biogrāfija var ievirzīties arī visai pozitīvi. Nav jau nepieciešams visiem kļūt ļoti izglītotiem un strādāt augstu garīgo darbu. Viņi apgūst savu sfēru, kļūst labi darbinieki, kļūst labi praktiķi. Iespējams, arī ar meitenēm tas notiek. Bet visi jau nevar izmācīties un kļūt labi, diplomēti speciālisti, tāpat būs vajadzīgi vienkāršo darbu darītāji un vienkāršās profesijas arī būs nepieciešamas. Ka tikai viņi nepašļid (*iesmejas*).

– Kāda nozīme ir izglītībai laikā, kad studenti lielākoties strādā?

– Izglītībai šodien karjeras veidošanā jaunietim ir liela nozīme. Lielākā daļa jauniešu gan mācās, gan strādā. Daudzi strādā nesaistīti ar to sfēru, kurā mācās. Es jūtu, ka šīs divas nodarbes – mācības un darbs – ļauj studentam attīstīties garīgi un izaugt. Iespējams, bieži tiešo mācīšanos darbs traucē, ja runā par pagūšanu nokopēt materiālus un izlasīt tos uz semināru. Taču darbs intensificē jaunā cilvēka dzīvi. Tās ir savstarpēji papildinošas nodarbības. Man ir grūti komentēt, cik daudz no katra dod turpmākās karjeras izaugsmei. Strādājot jaunieši ļoti ātri kļūst nobriedušāki, sociāli kompetentāki. Ja studenti nestrādātu, bet tikai mācītos, viņi būtu neapmierinātāki ar dzīvi un vairāk piekasītos studiju kvalitātei. Tagad viņi dabū zināšanu līmeni darbā un Universitātē. Ja paliktu tikai viens, viņi piekasītos.

Runājot par to, kāda nozīme ir Sociālo zinātņu fakultātē iegūtajai izglītībai, man ir tāda sajūta, ka tas, ko viņi šeit iemācās, viņiem palīdz. No studentiem absolventiem var dzirdēt, ka viņi šeit ir ieguvuši izpratni par sociālajiem procesiem, mākslu sociāli orientēties un arī profesionālās zināšanas un iemaņas. Un šīs zināšanas var piemērot dažādos darbības laukos. Tika veikts pētījums, kurā noskaidrojās, ka sociālo zinātņu absolventi ir daudz labāk nodarbināti par eksakto un inženierzinātņu studentiem. Es to skaidrotu ar to, ka sociālās zinātnes iemāca spēju adaptēties un tālāk ātri apgūt profesionālās īpašības darbā. **UA**

Jaunbagātnieka dēls kārtu eksāmenus kādā no Amerikas universitātēm. Profesors uzdod vienu jautājumu pēc otra, bet students stūrgalvīgi klusē. Valdīdams dusmas, pasniedzējs uzdod pēdējo jautājumu:

– Pasakiet vismaz, kas atklāja Ameriku!

Jaunbagātnieka dēls parausta plecus, bet profesors nīkni kliedz:

– Kolumbs! KOLUMBS!!!

Students pieceļas, iet uz durvju pusi.

– Uz kurieni? – nesaprot profesors.

– Es domāju, ka jūs saucat nākamo.

Īss kurss biznesa domāšanā

GATIS KOKINS, *Parex* bankas viceprezidents, savu karjeru ir sācis, strādājot par pētnieku LU FMF Pusvadītāju fizikas katedrā profesora Ivara Lāča vadībā, 1993. gadā iegūdamas maģistra grādu fizikā (ar izcilību). Šajā pašā gadā jaunais fiziķis sāk strādāt banku sektorā: *Vācijas-Latvijas bankā*, tad *Hansabankā*, no 1997. gada – *Parex bankā*. 2001. gadā viņš kļūst par *Parex* bankas asistējošo viceprezidentu, 2005. gada oktobrī – par viceprezidentu. 2004. gadā ieguvis otro augstāko izglītību – maģistra grādu biznesa vadībā Rīgas Ekonomikas augstskolā. Saruna ar bankas viceprezidentu ir kā īsais kurss biznesa domāšanas principos. Kokina kungs pārsteidz ar prasmi izteikties precīzi un vienkārši, domāt un plānot laiku apbrīnojami elastīgi.

Zane SILIŅA

– Kokina kungs, telefonsarunā jūs mani mazliet samulsinājāt. Es vaicāju, kad mēs varam tikties, un jūs pārjautājāt: «Šodien?» Vai tas bija joks, vai arī jūs patiešām varat plānot savu laiku tik elastīgi?

– Reizēm mana darbakārtība ir saspringtāka, reizēm mazāk saspringta. Dienā, kad jūs zvanījāt, man bija dažas brīvas stundas pēcpusdienā.

– Kā jums tas izdodas? Man bija lietas, ka lielas bankas viceprezidentam laika plānotājs ir aizpildījis divus mēnešus uz priekšu!

– Nē, nē. Un tas arī nav labi un nav pareizi. Man ir jābūt diezgan daudz laika, kuru es varu veltīt domāšanai par biznesa attīstību. Tiešā veidā ar klientiem es strādāju tikai tad, ja ir kaut kas ļoti steidzams un ļoti svarīgs. Un pēc pirmā kontakta es vienalga tālāko darbu deleģēju kādam no klientu menedžeriem.

Ir bijis arī periods, kad es no rīta līdz vakaram strādāju ar klientiem. Tad faktiski mans darbs ne-

atšķīrās no klientu menedžera darba. Tas bija ļoti slikti, jo pārtrauca struktūrvienības izaugsmi.

Tā kā biznesa virzienu, kas ir manā pakļautībā, ir diezgan daudz, es nevaru šo darbu darīt mehāniski. Tur reizēm vajag «ieplānotu brīvu laiku», kad padomāt, palasīt literatūru vai nepiespiesti parunāt ar cilvēkiem.

– Kā jūs izvēlējāties darbu bankā?

– Mana pirmā augstākā izglītība bija ļoti laba un kvalitatīva. Es pabeidzu LU Fizikas un matemātikas fakultāti, esmu fizikas maģistrs. Mana karjera bija saistīta ar zinātnei. Es biju spējīgs iestāties arī doktorantūrā, lai kļūtu par fizikas zinātni doktoru, bet tad laiki mainījās un kļuva skaidrs, ka vismaz īstermiņā nekas ar fizikas fundamentālo zinātnei nenotiks, nebūs finansējuma un būs zināma krīze. Tā kā es biju pietiekami jauns, tad es negaidīju... Meklēju citus darba virzienus. Pēc autoritārā režīma sagrūšanas finanšu nozare vienmēr

ir pirmā, kura sāk attīstīties. Visās valstīs – Slovēnijā, Ungārijā vai Latvijā – tikko komunistiskais režīms un komandekonomika izbeidzas, tā banku sektors ir pirmais, kurš sāk savu uzvaras gājieni. Pretējā gadījumā ekonomika nevar attīstīties. Tā kā banku sektoru es neizvēlējos nejauši, tas bija plānots solis.

– Jūs jau bijāt bankas viceprezidents, kad izlēmāt papildus vienai augstākajai izglītībai iegūt maģistra grādu arī Rīgas Ekonomikas augstskolā. Kāpēc jums tas bija vajadzīgs?

– Katrā biznesa nozarē ir zināms sākuma periods, kad visu var darīt empīriski. Ar fizikas un matemātikas zināšanām pārlūkojot finanšu pārskatus, es ļoti ātri sapratu, ar ko atšķiras debets no kredīta un aktīvi no pasīviem. Kādu laiku ar to pilnīgi pietika, jo, darbu organizējot, vajadzēja darīt ļoti elementāras un vienkāršas lietas.

Bet, kad tās vienkāršās lietas bija apdarītas, finanšu darbība nonāca tādā nobriedušā fāzē, kur parādījās jau zināmi «smalkumi». Arī tas varbūt nebija tik ļauni, jo es turpināju lasīt grāmatas, pašizglītoties, apmeklēt konferences un seminārus, bet radās vajadzība kaut kā sistematizēt šīs zināšanas. Un būsīm godīgi – banku darba tirgū specializēta izglītība ir nepieciešama. Fiziķa izglītība ir ļoti laba un vērtīga, bet ilgtermiņā manai karjerai nenāktu par labu, ja man nebūtu atbilstošas finanšu un biznesa vadības izglītības. Tātad jābūt

šo divu lietu apvienojumam – vēlmei sakārtot praktiski iegūtās zināšanas finansēs un biznesa vadībā un formālai pieejai –, jo acīmredzot ir jāspēj konkurēt darba tirgū, kur tagad ienāk ļoti daudz darbaspēka ar labu finanšu izglītību un «pareiziem» diplomiem.

– Tātad izglītība bankjeru aprindās tiek augstu vērtēta?

– Kā savādāk – mēs nedz ogleš kraujam, nedz naudu ar lāpstām šķīpelējam, tas ir pietiekami intelektuāls un sarežģīts darbs. Vinnētas, kurš ir gudrākais. Ir departamenti, kur mācību olimpiāžu uzvarētāja statuss vai sporta klase šahā ir varbūt pat noteicošais. Katrā ziņā matemātiķiem bankā ir daudz ko darīt. Un arī fizikāļiem, kuri šīs matemātiskās zināšanas prot labi lietot reālā darbā.

– Kam ir lielāka nozīme bankjera darbā – izglītībai, darba pieredzei vai varbūt personības īpašībām?

– Nezinu, man nav tādas atbildes. Es domāju, ka tā ir sarežģīta mozaika. Ir kaut kas jāmācās, ir kaut kas jāgrib, ir jābūt motivācijai kaut ko sasniegt, kaut ko mainīt. Tad tas ir jāparāda, un tad, iespējams, ir jāiegūst kāda papildu izglītība, kas to visu noslipē.

Es domāju, ka biznesa vadības izglītību ir jēga apgūt tikai tad, kad tu jau jūti, ka no tevis iznāks vadītājs. Man ir ļoti grūti iedomāties, ka kāds vidusskolas absolvents iegūst bakalaura grādu ekonomikā un uzreiz dodas uz biznesa vadības maģistrantūru. Jo tā ir lieta, kas nāk ar laiku. Es uzskatu, ka ir jāuzsāk darbība uzņēmumā, jāpierāda sevi kā speciālistu un tad – kā vadītāju. Biznesa vadības maģistrantūra palīdz noslīpēt vadītāju. Un nevis to rada. Jo no visiem cilvēkiem varbūt tikai kādi 30 % var *taisīt biznesu* un no visiem, kas uzsāk karjeru uzņēmumā, tikai kādi 5 % var būt vadītāji. Un to nevar noskaidrot testos, to nevar noskaidrot mācoties, to var noskaidrot strādājot.

– Šobrīd bankas piedāvā dažādus kredītu veidus. Vai, jūsuprāt, jaunie cilvēki, kas studē vai tikko ir beiguši augstskolu, spēj pietiekami racionāli uzņemties kredītsaistības uz nākamajiem 20 gadiem?

– Nav tādas skolas, kas māca pareizi ņemt kredītu, tā drīzāk ir dzīves skola. Katrs iziet vairākas fāzes attiecībā ar kredītiem. Pirmā fāze dzīvē ir tad, kad cilvēks jūtas brīvs un neatkarīgs un nav nevienam neko parādā. Bet tad, kad cilvēkam sāk pieaugt ienākumi, viņš saprot – ja viņš tagad sāks uzkrāt

naudu, viņš varēs labāk dzīvot pēc gadiem 10 vai 15, kad viņš būs jau krietni vecāks. Taču aizņemoties cilvēks var sākt dzīvot labi jau uzreiz. Tas ir populāri visā pasaulē – šo naudu, ko vēl nav sakrājis, cilvēks aizņemas.

Paņemot kredītu, bieži nākamā ir eiforijas fāze – es esmu bagāts, man ir mašīna un dzīvoklis, un es dzīvoju labi. Un tad cilvēks redz, ka brīvā naudas plūsma viņam samazinās. Viņš saprot, ka viņam ir dzīvoklis un mašīna, bet viņš to nevar atļauties, jo viņš nevar atļauties vairs aizbraukt atvaļinājumā tā, kā vēlētos, vai nodarboties ar tiem hobijiem, kas patīk. Es domāju, ka katrs cilvēks iziet šīm fāzēm cauri: no fāzes, kurā jūtas pilnīgi neatkarīgs no bankām, līdz fāzei, kurā jūtas bagāts, un atpakaļ realitātē, kurā saprot, ka tā nauda ir jāatdod.

No bankas viedokļa privātpersonu kredīti ir viens no drošākajiem kredīta veidiem. Salīdzinot biznesa kredītus un privātpersonu kredītus, privātpersonu neatgrieztos kredītu īpatsvars ir ļoti mazs. Jo to naudu, ko viņi ir aizņēmušies, viņi ir ņēmuši savas privātās dzīves uzlabošanai vai sakārtošanai, un tas ir pēdējais, no kā cilvēks ir gatavs atteikties. Līdz ar to viņš darīs visu – viņš neēdīs, ja viņam nebūs darba, viņš vienalga mēģinās šo kredītu maksāt, viņš varbūt ies uz banku un vienosies par citiem nosacījumiem, bet viņš neatteiksies no sava dzīvokļa.

Personīgie bankroti ir reti gan pie mums, gan ārzemēs. Cilvēki sekmīgi velk savu kredītprocentu jūgu, vienam tas ir lielāks, vienam mazāks. Kā mēs redzam Rietumos, tāds dzīvesveids ir jau gadu desmitiem (ja ne 100 gadus) bijis un ir sevi pierādījis. Cilvēks apmēram novērtē, kāds būs viņa dzīves līmenis nākotnē un sāk šo labo dzīvi dzīvot jau uzreiz, šodien, paredzot uzkrājumus, kurus viņš varētu veidot nākotnē, atdot bankai, atmaksājot kredītu. Ļoti saprotama situācija, tāpēc arī bankas pastāv.

Ar studiju un studējošo kredītiem ir citādi – tā tomēr ir investīcija nākotnē. No tiem nevajag īpaši baidīties. To nosacījumi ir ļoti izdevīgi. Ja students ir izvēlējis sabiedrībai vajadzīgu specialitāti, ja viņš tiešām būs ieguvis šo izglītību, tā tomēr būs pēc būtības viņa palielinātā konkurētspēja. Viņš

varēs atrast labu darbu šeit, nevis Īrijā, un līdz ar to viņam nebūs problēmu šo kredītu atdot.

– Sabiedrībā vēl aizvien ir populārs viedoklis, ka tikai «slīktie» var būt turīgi. Vai morāle un nauda viena otrai traucē?

– Šāds uzskats ir postsociālistiskas sabiedrības iezīme. Šādu tēzi jūs neatradīsiet ne Anglijas, ne ASV sabiedrībā. Šī tēze nāk no okupācijas laikiem, kad šeit saimniekoja komunisti. Jo ātrāk mēs atradināsimies no šīs tēzes, jo labāk. Protams, turīgo cilvēku vidū ir cilvēki, kas naudu ieguvuši ar mazāk likumīgiem vai noziedzīgiem līdzekļiem. Bet es nedomāju, ka viņu īpatsvars ir lielāks nekā klaidoņu vai veikalu pārdevēju kopās. Bausli «Tev nebūs zagst» pārkāpj visi cilvēki. Biznesa vide šajā ziņā varbūt ir skarbāka nekā, piemēram, mākslas vide. Taču business ir tāda pati dzīve – tu vari iet vieglāku ceļu un būt amorāls, bet vari arī iet grūtāku ceļu un censties saglabāt sevi iekšējo tīrību. Tu vari arī izpētīt neētiskās spēles principus, nevis tāpēc, lai pats to spēlētu, bet lai atšifrētu tos, kuri spēlē pret tevi. Es domāju, ka biznesa vidē negodīgu cilvēku nav vairāk kā citur, šeit viņi varbūt ir vairāk izpētīti un klasificēti jau no Makia-velli laikiem.

– Kā jūs saskatāt zinātnes un uzņēmējdarbības sadarbību Latvijā? Vai zinātnei tiešām nav perspektīvas?

– Nupat atkal ir mirklis, kad ir jēga atsākt domāt par fundamentālo zinātnei un strādāt zinātnē, jo mēs tai finansēšanas «bedrei» esam izkļuvuši cauri. Jautājums ir tikai tas, vai daudzi zinātnieki varēja atļauties no 1993. gada 13 gadus «sēdēt šajā bedrē». Man tajā laikā bija jāaudzina četri bērni, un mana personīgā atbilde bija «nē». Ja mēs runājam par jaunajiem censoniem vai par tiem vecajiem, kuri ir izturējuši šo «bedri», – tagad atkal ir labs mirklis fundamentālai zinātnei. Jo zinātnes nepieciešamību ilgtspējīgai valsts attīstībai visi saprot, valsts budžetā tam parādās arvien vairāk līdzekļu, arī ES palīdzības fondu veidā šajā jomā varētu tikt ienesti daudzi simti miljoni vai pat miljardi.

Attiecībā uz pielietojamo zinātni situācija nekad nav bijusi tik skaudra, šajā jomā ir daudz labu biznesa un LU sadarbības piemēru. Piemēram, es kādreiz strādāju LU,

Katrs iziet vairākas fāzes attiecībā ar kredītiem

kad, profesora Vītola iedvesmots, tika dibināts optometrijas studiju virziens. Manuprāt, tagad LU optometrijas zinātne lieliski papildina biznesu, kas saistīts ar brillu veikaliem, optikas saloniem. Tā ir laba sadarbība – piemēram, firmās *Pasaules optika* vai *Vision Express* no jaunajiem darbiniekiem gandrīz 100% no jaunajiem optometristiem ir LU izloloti.

Kas attiecas uz IT biznesa sfēru, tā ir LU matemātiķu un datorspeciālistu joma. Šī sadarbība ir vienkārši lieliska! Ja mēs runājam par augstākām tehnoloģijām (lāzerzinātņi, materiālu zinātnē), tur varbūt šis intensīvās sadarbības laiks vēl ir priekšā. Ekonomikai sākot veidoties no nulles, nonākšana līdz tehnoloģiskam biznesam ar augstu pievienoto vērtību prasa laiku. Tomēr ir lietas, kas jau labi notiek. Piemēram, uzņēmums *Dardedze*, kas nodarbojas ar hologrāfijām, ir izaudzis Universitātē. Nekustamo īpašumu attīstītājs *Pilsētāju institūts UrbanArt* izmanto LU izstrādātās siltumvadīšanas mērīšanas tehnoloģijas. Var nosaukt vēl desmitiem labu piemēru, kur ir pozitīva sadarbība. Es domāju, ka tagad ir īstais mirklis zinātnei. Ir virkne riska kapitāla (*venture capital*) fondu, kas interesējas par iespējām investēt zinātnes ietilpīgā biznesā vai biznespējīgā zinātnē, un es domāju, ka Universitātei šeit ir vadošā loma un liela perspektīva.

– Kādā veidā augstskola var sadarboties ar uzņēmējiem?

– Latvijas Universitātei salīdzinājumā ar citām augstskolām ir kāda priekšrocība – tā veiksmīgi izmanto izglītības fundamentālo aspektu. Absolventi nav vienkārši tehniķi, bet viņi uz notiekošo raugās plašāk – dabas un sabiedrības kontekstā. Viņi zina, kas ir filozofija, un viņi zina, kas ir valoda. Tas savukārt producē speciālistus ar plašāku redzesloku.

Es domāju, ka daudzējādā ziņā mēs uz sadarbības problēmām skatāmies pārāk šauri. Viena – triviālā – sadarbības forma ar uzņēmējiem ir tā, ka LU producē speciālistus, kurus business izmanto. Šeit ļoti svarīga ir atgriezeniskā saite. Vai LU Juridiskā fakultāte ir rīkojusi semināru advokātu kantoriem par tematu «Ko praktizējošs advokāts var ieteikt Juridiskās fakultātes mācību procesam?» Vai LU ir prasījusi *Parex* bankai: «Kā mēs labāk varam sagatavot banku speciālistus?» Tas krietni palīdzētu sadarbībai.

Bet ir arī citas formas – veicot fundamentālos pētījumus, atzarojas arī lietišķie pētījumi, kuri pēc tam var atdalīties kā patstāvīgs business. Es domāju, ka nākotnē ir sagaidāmi daudzi LU *spin-off* uzņēmumi. Tāpat biznesam ir jāsāk uzlūkot LU kā ievērojams zinātnības (*know-how*) resurss un jāveic pasūtījumi, kā tas notiek, piemēram, ASV.

– Kā jūs vērtējat Latvijas ekonomisko attīstību?

– Tā ir laba. Protams, mums ir augstāki attīstības tempi nekā Ķīnai, kopprodukts aug labāk nekā kaimiņiem, vidējā alga palielinās, mēs integrējamies Eiropā... Tādā nozīmē ir labi. Kas ir slikti – pēc skaitļiem kopprodukta ziņā mēs esam sasnieguši tikai 1990. gada līmeni. Tas nozīmē, ka, padomju ekonomikā sabrūkot, tas kritiens ir bijis ļoti dziļš un mēs esam ES nabadzīgākā valsts. Tas atsaucas uz daudzām lietām – gan uz sociālo jomu, gan uz pensionāriem, skolotājiem, ārstiem. Jādomā, ka situācija nepasliktināsies un viss būs kārtībā, bet lielai sabiedrības daļai pagaidām ir smagi.

Protams, vētraini attīstoties, tirgū rodas neregularitātes. Tās ir vai nu banku krīzes, nekustamā īpašuma krīzes, darbaspēka krīzes, vai arī kas cits. Tā ir brīvā tirgus īpatnība, ka viss notiek caur bumiem un recesijām. Pasaules ekonomisti ilgāk nekā 100 gadus ir pētījuši veidus, kā izvairīties no šī cikliskuma. Lielā mērā Amerikā un Eiropā viņi ir iemācījušies to darīt. Ja ekonomika sāk attīstīties drusku par ātru, to it kā mazliet «atdzesē», ja nīkuļo, tad palēnām sāk stimulēt. Tā rezultātā notiek līdzsvarota attīstība. Šeit, Latvijā, mēs vēl to īsti nemākam. Tas ir brīvā tirgus risks – iespējams, ka var būt krīzes, jāmāk ar tām tikt galā, jāmāk tās prognozēt, efektīvi reaģēt uz notiekošo.

Ir pastāvīgi jāmācās. Tas, ka tu bērnībā ej skolā, jaunībā pabeidz augstskolu un tad tu strādā – šī koncepta laiks ir pagājis. Tagad tu mācies visu mūžu. Ekonomika un vide mainās tik strauji, ka bieži vien tavas jaunībā iegūtās zināšanas pēc 20 gadiem vairs nav noderīgas. Un tev nākas apgūt jaunu profesiju un iegūt jaunas zināšanas. Bet tas nav tā, ka mācoties mēs tērējam laiku. Visas tavas vecās zināšanas var dot savādāku skatījumu uz lietām un dot papildu labumu. Es domāju, ka biznesa vadības maģistrs ar, teiksim, fiziķa

priekšzināšanās, ir daudz vērtīgāks nekā vienkārši biznesa vadības maģistrs. Vai arī ekonomists ar mūziķa izglītību ir daudz nozīmīgāks nekā vienkārši ekonomists.

– Kāpēc?

– Tāpēc ka mūziķi jūt labāk. Viena no problēmām, kas man ir bijusi kā fiziķim biznesā, ir tā, ka es faktiski nejutu cilvēkus, nejutu nianšes. Es vairāk skatījos uz objektīvām lietām, nevis uz attieksmi vai cilvēku vajadzībām. Un vispār, lielos vilcienos, klasiskais fiziķis ir slikts biznesmenis. Ja klasiskais fiziķis grib kļūt par biznesmeni, viņam ļoti daudz kas sevī jāsalauž. Ja viņš varbūt brīvā laikā raksta dzejoļus, viņam jau ir cerības kļūt par biznesmeni. Arī kā valstsvīri fiziķi ir slikti, jo viņi ir pārāk racionāli. Dzīve ir daudz iracionālāka. Ja mēs gribam darboties šajā laucīnā, tad vispusība ir ļoti svarīga. Padomju sistēma vidusskolā deva vispusīgu izglītību, bet augstskolā – šauri specializētu pieeju. Ja mēs skatāmies, kā notiek apmācība labākajās Amerikas universitātēs, tad tur studiju laikā biznesa vadības vai fizikas students mierīgi var ņemt mūziku kā papildus studiju priekšmetu. Un es domāju, ka tas ir ļoti pareizi.

– Kas jums pašam paplašina skatījumu uz pasauli?

– Vidusskolā es visu laiku svārstījos starp fiziku un bioloģiju. Man ir liela interese par dzīvo dabu, mājās ir daudz dzīvnieku – suņi, kaķis, papagailis, bruņurupuči. Man patīk kaut ko uzzīmēt, uzrakstīt, nofotografēt. Es esmu aktīvs kultūras patērētājs un cenšos piestrādāt pie savas emocionālās inteliģences kopšanas. Es gūstu baudu no komunikācijas. Tas viss arī rada spēju ar prieku un harmoniski dzīvot šajā vidē, kur cilvēcis-kā sastāvdaļa brīžiem ir svarīgāka nekā šauri finansiāli ekonomiski matemātiskā. **UA**

Par hokeju, pret terorismu

Vai Latvijā tiek novērsti ārējie un iekšējie draudi? Vai valsts policija ir gatava šī gada Hokeja čempionātam? No Rīgas līdz Lisabonai – bez robežām? Ko darīt, ja ierēdņi pārkāpj pilnvaras? Kādas ir jauna jurista karjeras izredzes?

Atbild eksperte ILZE PĒTERSONE, Iekšlietu ministrijas valsts sekretāra vietniece un LU Juridiskās fakultātes doktorante.

Roberts PAEGLIS

– Vai spējīgam jaunam cilvēkam ar jurista izglītību Latvijā ir karjeras iespējas?

– Viennozīmīgi. Jāpiebilst, ka jaunībai ir viens trūkums: nav dzīves pieredzes, kas nāk tikai ar gadiem. Jaunam cilvēkam ir asas prāta spējas, bet, ja mēs runājam par valsts pārvaldi, ne vienmēr karjera būs strauja. Dzīvē ir situācijas, kuras ir grūti atrisināt bez dzīves «rūdījuma». Es kā vadītāja vienmēr esmu centusies dot iespēju jauniem un spējīgiem. Tomēr vienmēr esmu arī piebildusi: «Es tevī *nevīrzišu uz augšu* tikai tāpēc, ka esi jauns, gudrs un daudzsološs.» Arī man pašai karjeras sākumā bija jaunības maksimālisms. Man šķita, ka zinu vienīgo pareizo risinājumu, nevis ieklausījos četros citu risinājumos. Pēc laika sapratu, ka vajag no visiem pieciem risinājumiem izveidot vienu, nevis vienkārši aizstāvēt savējo. Katram nostrādātajam gadam ir nozīme, lai pieņemtu sekmīgākus lēmumus un dotos augšup pa «vispareizāko» likni.

– Vai maģistra grāds ir priekšrocība cilvēkam, kurš vēlas darboties valsts pārvaldē?

– Man ir vieglāk runāt par tieslietu izglītību. Tagad maģistra grādu tieslietās jaunie studenti iegūst piecos gados. Maģistra grāds ir tas līmenis, no kura var sākt runāt par karjeru ministrijā.

– Jūsu doktora darba tēma ir «Migrācijas tiesiskais regulējums valsts tiesību sistēmā». Kā jūs vērtējat latviešu viesstrādnieku tiesisko stāvokli ārvalstīs?

– Legālo ekonomisko migrantu tiesiskais statuss visās Eiropas Savienības valstīs ir vienots. Tam ir direkta un regulas, kas nosaka, pēc kādiem standartiem var strādāt, kādām jābūt sociālajām garantijām, kādai jābūt valsts tiesiskajai aizsardzībai. Kas attiecas

uz mūsu subjektīvo vērtējumu, vai cilvēki jūtas droši un aizsargāti, tas ir atkarīgs no strādnieka informētības un darba devēja attieksmes. ES garantē Latvijas ekonomiskajiem migrantiem Apvienotajā Karalistē un franču strādniekiem Latvijā vienādas tiesības.

– Vai jūs prognozējat darbaspēka ieceļošanu Latvijā no citām valstīm?

– Pie labākās gribas nevaru piekrist apgalvojumiem svinīgajās uzrunās, ka mēs neimportēsim darbaspēku no kaimiņvalstīm – Baltkrievijas, Krievijas, Ukrainas. Latvijā jau tagad nozarēs jūtams darbaspēka trūkums. Nav pamata cerēt, ka tie cilvēki, kas ir aizbraukuši uz ārzemēm ekonomisko labumu meklējumos, tuvākajā laikā atgriezīsies. Mēs būsim spiesti aicināt viesstrādniekus. Manuprāt, nav jābīstas no tā, ka atbilstoši Eiropas Savienības likumdošanai ļausim šeit strādāt krieviem vai baltkrieviem. Šie cilvēki spēs ar mums komunicēt, jo Latvijā joprojām zina krievu valodu. Tālab viņi nebūs izolēti un nedzīvos noslēgtās grupās. Izolētas grupas neizprot, kas notiek sabiedrībā kopumā, nespēj integrēties. Izolācijas gadījumā ar laiku var izraisīties grupu etniskie konflikti, kā tas bija Francijā un citviet Eiropā.

– Runājot par grupu konfliktiem, karikatūras Eiropas medijos izraisīja islāma valstu reakciju. Vai Latvijā ir pamats bažīties par terorisma draudiem? Vai Lībānas un Sīrijas studenti, kuri šeit mācās, var sastapties ar vietējo iedzīvotāju naidīgu attieksmi?

– Jautājumi nenoliedzami ir vietā. Es uzskatu, ka Latvijā mēs esam pietiekami toleranti un elastīgi, saņemot citas nācijas, ādas krāsas vai ticības cilvēkus. Es neparedzu straujas izmaiņas šajā attieksmē.

No terorisma neviena valsts nav pasargāta, neviena valsts nevar izlikties pilnīgi neitrāla. Latvijai ir jābūt savam viedoklim par procesiem, kas skar citas Eiropas valstis. Mūsu tiesībsargājošās iestādes darbojas paaugstinātas gatavības režīmā jau kopš 2001. gada 11. septembra terora aktiem ASV. Tāda ir arī reakcija Eiropas Savienībā kopumā. Notiek pastiprināta informācijas apmaiņa un analīze, lai novērstu iespējamos draudus. Viens ir likvidēt terorisma sekas, daudz labāk – novērst pašas situācijas. Iekšlietas ir katras atsevišķās Eiropas Savienības valsts kompetencē, tomēr

ES spēj reaģēt uz draudiem saskaņoti un ātri. Arī Latvijas eksperti ir iesaistīti vairāk nekā 20 Eiropas Savienības darba grupās iekšlietu jautājumos. Latvijā ir izveidots Pretterorisma centrs. Tajā apvienojušās visas institūcijas, kurām varētu būt informācija par nelikumīgiem darījumiem, noziedzīgiem nodarījumiem. Ja ir identificēts aizdomīgs cilvēks, informācija par viņu tiek izsūtīta citiem dienestiem. Varbūt kolēģiem ir papildu dati? Tad mēs varam ieraudzīt saiknes ārpus Latvijas un brīdināt dienestus citās valstīs.

– Vardarbības draudi nenāk tikai no «ārpuses». Krīžu centra psihologi min, ka vardarbības gadījumos liecinieki bieži klusē. Kā jūs vērtējat iedzīvotāju iesaistīšanos savstarpējā atbalstā?

– Kā cilvēks es varu piekrist, ka cīņā pret vardarbību būtu lielāki panākumi, ja liecinieki neklusētu. Par vardarbības gadījumiem klusē pat ģimenēs, nerunājot par kaimiņiem un nejausiem aculieciniekiem. Ko tas liecina par mūsu sabiedrību un mums pašiem: mēs pieļaujam, ka otram tiek nodarītas sāpes, ka cits tiek fiziski vai morāli pazemots. No vienas puses, tas nav vienkāršs lēmums – ziņot par savu tuvinieku policijai. No otras puses, kāpēc mēs ļaujam vardarbībai attīstīties? Kurš zina, vai nākamreiz šī vardarbība netiks vērsta pret mums pašiem? Policijai savukārt ir jāpievērš uzmanība preventīvam, t. i., izskaidrojošam darbam, rādot informatīvos materiālus par vardarbības sekām. Mēs katrs ar savu rīcību varam novērst nelabvēlīgas situācijas.

– Jūs esat teikusi, ka prese npublicē labās ziņas. Vai iekšlietu sistēmas darbību var vērtēt pozitīvi?

– Nav šaubu, ka visiem ir interesanti, ja kāds ir pieķerts kukuļņemšanā vai citā pārkāpumā. Katru dienu policisti glābj bērnus un ķer noziedzniekus. Policisti, ugunsdzēsēji un robežsargi riskē ar savu dzīvību citu dēļ, bet tas tiek uztverts kā viņu pienākums un kaut kas ikdienišķs. Nevienam nevar atnākt no ielas un kļūt par policistu, robežsargu vai ugunsdzēsēju. Ir Policijas skola, koledža, akadēmija. Ierēdņi tiek mācīti, ka viņiem jāizturas pieklājīgi pret personu arī tad, ja lēmums ir personai nelabvēlīgs. Presē bieži tiek izmantota novecojusi vai nepārbaudīta informācija par iekšlietu jautājumiem.

– Pie kā personai vērsties, ja viņa ir sastapusies ar nelabvēlīgu valsts ierēdņu attieksmi?

– Iekšlietu ministrijas mājaslapā (www.iem.gov.lv) ir pieejama visu dienestu priekšnieku kontaktinformācija. Jūs varat zvanīt, sūtīt ziņas elektroniski vai rakstīt vēstules, norādot savu vārdu. Anonīmas sūdzības izskatītas netiek. Mūsdienu vadība, manuprāt, ir ļoti atvērta sūdzībām, tam ir savs pamats. Ja dienesta priekšnieks pats «nesakārto savu māju», informācija var nonākt presē. Tad visa sabiedrība sāks apspriest, vai inspektors Bērziņš un ugunsdzēsējs Kļaviņš ir rīkojušies pareizi. Gadījumā, ja sūdzība skar pašu dienesta augstāko amatpersonu, ir jāgriežas Iekšlietu ministrijā. Internetā ir informācija par to, kā var pieprasīt uz pieņemšanu pat pie iekšlietu ministra.

– Vai sūdzības izvirzītājs ir pasargāts no atbildības?

– Dienesta pārbaudi var sākt uz rakstiska iesnieguma pamata, tam nepietiek ar vārdos izteiktu žēlabu. Neesmu dzirdējusi nevienu gadījumu, lai kāds būtu saņēmis draudus par iesniegtu sūdzību. Pat ja cilvēks atnāk vēlreiz un vēlas atsaukt sūdzību, disciplinārieta vai dienesta pārbaude ar to nevar tikt izbeigta. Amatpersona, par kuru sūdzas, ar draudiem faktiski tikai pasliktinātu savu situāciju. Tie laiki, kad bija jābaidās kaut ko pateikt, jau ir secen.

– Nesen jūs TV ziņās kārtējo reizi runājāt par robežjautājumiem.

– Visa iekšlietu sistēma, īpaši robežsardze, gatavojas Eiropas Savienības rīkotajai robežu pārbaudei, kas notiks vasarā. Pozitīvs novērtējums izšķirs, vai Latvija pievienosies Šengenas līguma valstīm. Eiropas Savienība ir piešķirusi ievērojamu Šengenas Konvencijas finanšu programmas līdzekļus 78 miljonu eiro apmērā, 70% no tās ir atvēlēti robežsardzes darbinieku apmācībai, būvniecībai, tehnisko līdzekļu iegādei.

Par Šengenas līgumu. 1985. gadā vairākas valstis ir nodibinājušas savienību, kuras iekšienē nav robežu. Par Šengenas līguma dalībvalsti var kļūt Eiropas Savienības locekles. Norvēģija un Islande piedalās Šengenas līgumā atsevišķās jomās, bet nav pilntiesīgas šīs savienības locekles. Kad Latvijas Republika kļūs par «Šengenas valsti», jebkurš cilvēks, braucot no Rīgas, varēs nokļūt līdz Parīzei vai Lisabonai, pat neievērojot, ka ir šķērsotas robežas. Tas nozīmē, ka tiesībsargājošajām iestādēm būs jāuzlabo informācijas apmaiņa ar citām valstīm. Līdz šim uz Latvijas robežas varēja pārbaudīt, vai iebraucošā persona nav nevēlamo personu sarakstā. Pēc pievienošanās Šengenas līgumam personas tiks pārbaudītas pēc datubāzēm vienīgi uz visas savienības ārējām robežām, Latvijas gadījumā – uz robežas ar Krieviju un Baltkrieviju. Latvijai tas nozīmē lielāku atbildību: ja cilvēks ir saņēmis iecelšanas atļauju uz Latvijas Republikas robežas, viņš varēs netraucēti pārvietoties visā Šengenas teritorijā.

Izsniedzot vīzu kādam cilvēkam, mēs to atzīstam par drošu visām dalībvalstīm. Mums ir jāpārliciecinās, ka cilvēki un kontrabandas preces neieklūs Latvijā nekontrolēti pa «zaļajām» robežām.

– Cik gatava Iekšlietu ministrija ir šī gada Hokeja čempionātam?

– Gatavojamies nopietni. Labi, ka būs, kur spēlēt (*smaida*). Tas būs labs pārbaudījums pirms NATO sammita gada beigās. Hokeja fanu kopums parasti ir labdabīgi noskaņots. Futbola līdzjutēji ir krietni agresīvāki. Policijas uzdevums šogad būs vērot un laikus novērst incidentus. Es ceru, ka Hokeja čempionāts Latvijai būs svētki. Izdevušies svētki.

– Kāpēc doktorantūra?

– Man ir skaidrs motīvs. Es ceru, ka nākotnē ar to pieredzi, kuru esmu uzkrājusi, es varēšu dalīties ar citiem. Uz doktorantūru iet cilvēki, kuri vēlas savas zināšanas nodot citiem – jaunažiem studentiem. Mani iemīļotākie mācībspēki bija tie, kuri spēja ne tikai stāstīt teoriju un citēt grāmatas, bet arī stāstīt to, ko dzīvē ir pieredzējuši. Šobrīd plānveidīgu laiku akadēmiskai pasniegšanai veltīt nevaru. Tomēr es iepazīstos ar jaunākajām zinātniskām atziņām un pētījumiem, salīdzināšu tos ar praksi, gatavoju prezentāciju materiālus. Pienāks laiks, kad darba slodze būs adekvāta un varēšu savas zināšanas sniegt jaunažiem studentiem. **UA**

Nekad neatraidīt studentu

Studentu zinātkāre, ieinteresētība strādāt zinātnisku darbu, viņu veiksmes (un arī neveiksmes), vēlēšanās arī vēlāk uzturēt kontaktus ar pasniedzēju ir pasniedzēja lielākais guvums. To, ka kopīgi pavadītās stundas darbā nav aizlaistas vējā, izjutu kā atzinību un augstu vērtējumu. Pati kļūdama pasniedzēja, nevairījos arī no personīgām sarunām par aktuāliem dzīves jautājumiem, ja studenti tās ierosināja. Man šķiet, ka viena no Universitātes tradīcijām bija un ir – nekad neatraidīt studentu jautājumus, uzklaut viņu problēmas, palīdzēt atrast ceļu uz to risinājumu.

Dr. hist. Līga DŪMA

Kādam var šķist, ka Latvijas Universitātē dzīves ritējums vienmēr ir bijis rāms un mierīgs. Te iegūst zināšanas un prasmes savai profesijai, strādā zinātniskus darbus, pēta avotus, veic eksperimentus, izstrādā un aizstāv zinātniskus darbus. Te valda stabilas, gadu desmitos izveidojušās akadēmiskas tradīcijas. Manā dzīvē ar Latvijas Universitāti saistās paši nemierīgākie gadi. Tie bija saspringdzinājuma un nervozitātes pilni, kā piemiņu atstājot sudrabblondos matus. Tos es valkāju kā liecību par savām Universitātes studenta, kā arī docētāja gaitām. Universitātē ir gan slaucītas asaras, gan pārdzīvoti lieli prieki un gandarījums, ka esmu šī lielā akadēmiskā kolektīva daļa.

Latvijas Valsts universitātes Juridiskās fakultātes pirmajā kursā iestājos 1949. gadā. Skolu mēs beidzām ar lielām cerībām, alkām izzināt pasauli. Augstskolā mēs iegājām kā romantiķi. Pirmos studiju gadus es atceros ar lielu prieku un atzinību. Te lekcijas mums lasīja vecie profesori un docētāji V. Kalniņš, A. Liede, O. Grīnbergs, A. Rāte, V. Pavārs, N. Konopļins, G. Kļava, M. Duhanovs. Katram no viņiem piemita ne tikai izcila sava priekšmeta zināšanas, erudīcija, bet arī savas personības šarms, pasniedzēja stāja, kas katram studentam atstāja neaizmirstamu iespaidu uz visu dzīvi. Mēs īsti neapzinājāmies, kas ir Staļina laiki, kad kā zem mikroskopa tiek izpētīti katra studenta biogrāfijas «tumšie» punkti.

1951. gada pavasarī grupa fakultātes II kursa studentu tikām uzaicināti pie prorektora K. Pugo, kur saņēmām «draudzīgu» no-

rādījumu atstāt Juridisko fakultāti. Likās, pērkonā spēriens, pienācusi traģēdija! Tomēr, kad kopā ar kursa un bēdu biedreni Dz. Sēli aizgājām pie Vēstures fakultātes dekāna A. Fektera, dzirdējām sirnā dekāna priekšlikumu: «Ja jūs dažu mēnešu laikā varat nokārtot I un II kursa eksāmenus vēstures disciplīnās un citos priekšmetos, kuru nav Juridiskajā fakultātē, es jūs uzņemšu.» Acīmredzot viņš pats bija pārdzīvojis nepamatoto represiju šausmas.

20. gs. 50. gados arī Universitātē bija pakļauta stingrai VDK kontrolei. Universitātes obligātajā studiju daļā mēs katru gadu pārakstījām no jauna savas autobiogrāfijas un joprojām nebijām pārliecināti, ka beigsim augstskolu. Tomēr tas notika 1954. gadā.

1962. gadā iestājos LVS klātienē aspirantūrā, pēc diviem gadiem pārgāju uz aspirantūras klātienē nodaļu un sāku strādāt Universitātē, toreiz vēl PSKP vēstures katedrā, ko vadīja V. Rajeviskis, spējīgs jurists, izcils organizators un kolektīva vadītājs. Viņš iedziļinājās un izprata katra aspiranta un darbinieka problēmas, ja bija vajadzīgs, uzmundrināja ar padomu. Katrs docētājs, protams, ienesa kolektīvā viņam piemītošās cilvēciskās īpašības, rakstura nianšes. Katru no mums bagātināja nevis dogmas, bet gan gadu gaitā iegūtā dzīves gudrība, apgūtās akadēmiskās tradīcijas, zināšanas, kas bija nepieciešamas darbam, kā arī prasme uzstāties auditorijas priekšā. Mūsu darbu toreiz ievērojami atviegloja mūsu katedras laborantes A. Avišāne un L. Špakovska.

Protams, tajos laikos nebija neviena kolektīva, kurā nebūtu «ziņotāja» jeb «čekas auss». Arī mūsu katedra nebija izņēmums. Manis nepārdomāti novadītais seminārs, kurā studentiem uzdevu rakstiski atbildēt uz

tā laika nacionālās politikas jautājumiem, bija pietiekams iemesls, lai man piekarinātu «buržuāziskā nacionālista» birkus. Lai kā katedras vadītājs V. Rajeviskis centās šo «lietu» nogludināt, man darbs Universitātē bija jāatstāj.

Pēc 10 gadiem, sekojot prof. V. Rajevska aicinājumam, es atgriezies Universitātē. Biju uzkrājusi jau krietnu zinātniskā darba pieredzi, strādājot gan LKP CK partijas vēstures institūtā, gan Zinātņu akadēmijas Vēstures institūtā, gan Latvijas Enciklopēdijas redakcijā. Iegūtā prakse un zināšanas palīdzēja man pilnveidot gan lekciju, gan semināru saturu, īpaši Latvijas vēsturē. Atceros, ka 80. gadu sākumā liela atsaucība bija no Filozofijas fakultātes I kursa studentu, tagad arī pazīstamu filozofu, ierēdņu, žurnālistu puses, izvēloties dažādas referātu tēmas. Piemēram, A. Kluinis strādāja pie 20. gadu sākuma ekonomiskajām problēmām Krievijā, M. Kiope – arod biedrību darbības Latvijas Republikā, I. Šuvajevs – pie fašisma ideoloģijas pamatizīmēm. Par viņa referāta tēmas izvēli, protams, nervozēju. Katrs sākums, neveikli formulēts vārds varēja kļūt liktenīgs mums abiem.

Atceroties Universitātes sabiedriskā organizāciju dzīvi, jāatzīst, ka lieli nopelni bija Universitātes arodkomitejai. Spilgtus iespaidus guvām savā laikā Universitātes arodkomitejas (vadītāja S. Skotele) organizētajās ekskursijās pa Krievijas un Ukrainas pilsētām.

Latvijas Universitātes akadēmiskās tradīcijas – zināšanu apguve un atdeve, kolektīvisms, demokrātija, godaprāts – tiek augsti cienītas arī 21. gadsimtā. Šīs tradīcijas sniedz lielu atbalstu tai Universitātes docētāju un darbinieku paaudzei, kura jau ir iegājusi pensionāru kārtā. Seniori joprojām sajūt kolēģu plecu, pulcējoties ap Universitātes Sociālo dienestu (organizēja rektors prof. J. Zaķis, ilgu gadus vadīja M. Klepere, kuras vietā stājusies enerģiskā A. Kravčenko ar saviem palīgiem). Mūsu paaudzei, kura dzimusi 20. gs. pirmajā pusē, bija lemts dzīvot sarežģītā vēstures laikā, kas daudzus ir lauzis un salauzis, bet Universitātes gars ir dzīvs un dod spēku pārvarēt mūsdienu dzīves grūtības. **UA**

Studentu gudrība: slāpes pēc zināšanām vislabāk veldzēt ar alu.

Tulkotāja viltusdraugu problēma: no vārdiem pie darbiem

Pēdējo piecpadsmit gadu laikā arvien plašāks latviešu valodas kultūras problēmu loks saistāms ar angļu valodas ietekmi. Šai tematikai veltīts samērā daudz publikāciju, it īpaši periodikā.

Juris BALDUNČIKS

«Lingvistiskie pārpratumi», kas pēdējā laikā arvien vairāk piesārņo mūsu valodu, izriet no attiecīgo vārdu formālās līdzības abās valodās un dod pamatu izdalīt īpašu vārdu grupu – **tulkotāja viltusdraugus** (no franču *faux amis du traducteur*).

Lieli «nopelni» nevēlamas angļu valodas ietekmes vairošanā ir pašiem latviešiem, viņu nespējai pietiekami stingri nošķirt abas valodas, neprasmēi saskatīt latviešu valodā jau esošos angļu valodas vienību ekvivalentus. Angļu valodā bieži lietoto vārdu un izteicienu kopijas sāk nomākt tradicionālos latviskos ekvivalentus, piemēram, *pasākumi* tagad parasti saucas *aktivitātes*, *palīgs* – *asistents*, *uzņēmējdarbība*, *uzņēmums* – *business*, *vadītājs* – *menedžeris*. Pierastā *Labrīt!* vietā bieži dzirdam *Labrīt visiem!* (*Good morning everybody*), bet veikālā tradicionālās frāzes *Lūdzu!*, *Kā varu pakalpot?*, *Ko jūs, lūdzu, vēlaties?* u. tml. nomainījis jautājums *Vai varu [kā] palīdzēt?* (*Can I help you?*). Lielu daļu latviešu vairs nekas *nesatricē*, bet tikai *šokē*, viņiem dzīvē nepieciešams *balanss*, nevis *līdzsvars*, viņi daudz ko *akceptē*, nevis *pieņem*. Daudziem cilvēkiem ir pārliecība, ka gandrīz visi viņiem zināmie valodas līdzekļi der jebkurā situācijā, jebkurā kontekstā. Šāds stilistiskais aklums īpaši raksturīgs jaunās paaudzes žurnālistiem un sporta komentētājiem. Aizrādījumi par valodas kļūdām tiek atvaļināti ar īpatnēju argumentu «Bet tā [visi] runā!» vai «Bet vai tad tā nevar?».

Pašlaik latviešu valodā diezgan regulāri sastopami vairāki desmiti angļu-latviešu viltusdraugu. Rakstā tuvāk aplūkoti populārākie no tiem.

agresīvs

Latviešu valodā šim vārdam ir tikai negatīvi orientētas nozīmes: 'saistīts ar agresiju', 'naidīgs', 'uz-

brūkošs'. Šo īpašības vārdu (arī apstākļa vārdu *agresīvi*) tradicionāli lietojam savienojumos, kas nepārsprotami atspoguļo negatīvu vērtējumu, piemēram, *agresīva politika*, *agresīva braukšana*, *agresīvs suns*, *agresīvs tonis*. Angļu valodā šim vārdam izveidojušās arī nozīmes bez izteiktas negatīvas ievirzes: 'uzstājīgs', 'uzņēmīgs', 'ļoti enerģisks', 'aktīvs'. Jau 80. gados mūsu periodikā publicētajās ārzemju ziņās paretam varējām lasīt par «agresīvu tirdzniecības politiku» vai «valsts bankas agresīvu iejaukšanos valūtas tirgū». Šobrīd pār mums jau līst īsts *agresivitātes* lietus. 2003. gada rudenī Ventpils basketbola kluba spēlē ar kādu ārzemju komandu gados jauns televīzijas komentētājs 34 (!) reizes aicināja ventspilniekus spēlēt *agresīvāk*, divas reizes – *aktīvāk*, bet vārdu *enerģiskāk* nelietoja nevienu reizi. 2004. gada olimpiādē komentētājs mudināja kādu no Latvijas peldētājiem «peldēt (!) agresīvāk». Kādā rakstā tika runāts par «agresīvāku cīņu pret futbola huliģāniem». Šie un daudzi citi līdzīgi piemēri liecina, ka angļu valodas ietekmei vairāk pakļaujas tie, kam ir nabadzīgāks vārdu krājums.

Nozīmi 'aktīvs, enerģisks' angļu valodā izsaka arī vārds *energetic*, taču tam lietojuma diapazons ir daudz šaurāks nekā latviešu vārdam *enerģisks*. Vērojot šā latviešu vārda arvien retāku izmantošanu sporta komentārā, jāsecina, ka angļu valoda var arī netieši ietekmēt latviešu valodas vienību lietojumu. Latviešu valodā būtu jāsaplabā gan izteiksmes savdabība, gan vārdu tradicionālā semantiskā ievirze – vārdu *agresīvs* lietosim tikai attiecībā uz negatīvām parādībām. Bet angļu vārdu *aggressive* tulkosim atbilstoši nozīmei, piemēram, sportā ir pietiekami daudz apzīmējumu aktīvam spēles stilam: *enerģiski*, *aktīvi*, *sparīgi*, ar lielāku sportisko *niknumu* u. c.

aktivizēt

Viena no angļu vārda *activate* nozīmēm ir 'iedarbināt, ieslēgt (kādu ierīci)'. Latviešu valodā *aktivizēt* ar šādu nozīmi ir viltusdraugs. Spridzekļus, bumbas vai kādas citas ietaises un ierīces latviski *iedarbina*.

aktivitātes

20. gadsimta 80. gados šis vārds daudzskaitļa formā parādījās latviešu sarunvalodā kā nenopietnu, neoficiālu pasākumu vai darbības apzīmējums. 90. gados sabiedriskajā dzīvē ienākušajiem latviešiem bija daudz vājākas literārās valodas zināšanas, tāpēc *aktivitātes* ļoti ātri tika ieviestas rakstu valodā. Šķiet, ka šis svešvārds ir daļēji vai pilnīgi (kā nu kuram) izdzēsis no atmiņas vārdus *pasākumi*, *darbība*, *darbošanās*, *nodarbe*, *notikumi*. Ar ES organizācijām un fondiem saistītie ierēdņi pat ieviesuši šī vārda vienskaitļa formu.

Jāpiebilst, ka nereti vārda *aktivitātes* lietojums jāuzskata par liekvārdību, piemēram: «Un tagad par sporta aktivitātēm pasaulē.» (Labāk: *Un tagad par sportu pasaulē.*) Esam lasījuši valodnieku apgalvojumus, ka vācu iekarotāji gadsimtu gaitā latviešiem uzspieduši daudzus aizguvumus. Vārda *aktivitātes* piemērs spilgti parāda pašu latviešu lingvistisko glēvumu.

ambiciozs

Visas angļu vārda *ambitious* nozīmes patiesībā var izteikt latviski, svešvārdu *ambiciozs* nemaz neizmantojot: *godkārīgs*; *tāds, kas ļoti tiecas (dzenas) pēc kā*; *centīgs, enerģisks*; *grandiozs, dīzs*; *drosmīgs*; *tāds, kas prasa milzu piepūli*; *pretenciozs, samākslots*. Praksē īpaši bieži tiek runāts par «ambicioziem plāniem», «ambicioziem projektiem» vai «ambiciozām programmām». Cilvēki īsti nesaprot, kas ar to domāts, taču angļu tekstā šis vārds ir – tāpat arī latviešu valodā par katru cenu jālieto. Pareizāk būtu izmantot kādu no minētajiem variantiem.

divīzija/divīzions

Angļu vārds *division* cita starpā apzīmē dažādas iedalījuma vienības (nodaļas vai apakšnodaļas, sektorus, grupas u. tml.), kā arī sporta organizāciju struktūrvienības. Līdz 90. gadiem neviens sporta žurnālists literārajā valodā šo vārdu nelietoja, *NHL*, *NBA* vai citu sporta līgu struktūrvienību apzīmēšanai pietika ar vārdiem *grupa*, *apakšgrupa* (specifiskos sporta veidos – *klase*). Taču nāca jauni cilvēki, parādījās jauni informācijas avoti, un tūlīt sāka ienākt arī jauna leksika. Šeit

izpaužas viens no viltusdraugu ieviešanās cēloņiem – lingvistiskās pēctecības pārrāvums.

kapacitāte

Angļu vārda *capacity* pamatnozīmes ir '[ie]tilpība' un 'spēja', pārējās var uzskatīt par atvasinātām nozīmēm. Vēl pavisam nesen tikai vienu nozīmi – 'strāvas vadītāja spēja uzkrāt elektrisko lādiņu' – izteicām ar svešvārdu *kapacitāte*. Šobrīd izskatās, ka latvieši grib visas 8 vai 9 angļu vārda nozīmes tulkot tikai un vienīgi ar aizguvumu *kapacitāte*. Tas nozīmē, ka cilvēki vairs necenšas izprast vārda semantisko struktūru un kontekstu, viņi redz tikai vārda formu un rīkojas ar to kā ar etiķeti vai birku. Kam gan vajadzīgi līdzšinējie vārda *capacity* dažādo nozīmju tulkojumi *tilpums*, [ie]tilpība; [darba] tilpums; [caurlaides] spēja; spēja(s); tiesībspēja; amats; kompetence; pilnvaras; jauda; ražošanas jauda; ražīgums; [pieļaujamā] slodze? Cik viegli un vienkārši, ja lietojam tikai vienu vārdu! Šādi spriežot un rīkojoties, kaitējam latviešu valodas leksiski semantiskajai sistēmai, terminoloģijai un valodas potenciālam kopumā.

kontrolle

Angļu vārds *control* pamatā atšķiras no atbilstošā latviešu valodas vārda ar nozīmi 'vadība', 'vadišana', arī 'regulēšana'. Tieši šīs nozīmju bloks visbiežāk rada viltusdraugus. Dažādi *vadības centri* vai *komandcentri* nebūtu saucami par «kontroli» vai «kontroles centru». Bieži dzirdēts (it īpaši filmu tulkojumos) teikums «Es pārņemu kontroli»; pareizi – *Es pārņemu vadību*. Lasīts arī, ka lidmašīna «zaudē kontroli»; patiesībā tā *kļūst nevadāma*. Daudzskaitļa formā angļu vārds parasti nozīmē *vadības ierīces*. Cita bieži neizprasta nozīme ir 'pašsavaldīšanās': pareizi – *Es zaudēju pašsavaldīšanos*, nevis «Es zaudēju kontroli».

misija

Angļu vārdam *mission* ir nozīmes, kuras nav tulkojamas ar vārdu *misija*, piemēram, ja runa ir par konkrētu uzdevumu, norīkojumu vai komandējumu. Filmas nosaukuma «Neiespējamā misija» vietā vajadzētu būt «Neizpildāmais uzdevums»

(karavīriem, izlūkiem, spiegiem tiek doti uzdevumi). Arī gaisa spēki veic *lidojumus*, nevis «misijas». Tāpat lidojums kosmosā nav saucams par «misiju» (šajā ziņā īpaši grēko LNT kanāls). Nereti ziņās min vārdu savienojumu «misijas kontroles centrs», patiesībā tas ir *kosmisko lidojumu vadības centrs*.

vīzija

Vēl nesen šo vārdu latviešu valodā lietoja tikai ar sen nostiprinājušos nozīmi 'sapņu, iedomu, arī murgu tēls, parādība'. Taču kāds latvietis, kas to nezināja, burtiski pārcēla angļu *vision*, lai izteiktu gluži reālistisku [nākotnes] redzējumu. Bet varbūt viņam nemaz nebija īstas skaidrības, ko tas angļu vārds nozīmē. Latviešu valodā bieži dzirdētais jautājums «Kādu jūs redzat uzņēmuma (valsts utt.) nākotni?» dod ierosmi lietvārdam *redzējums*. Šo vārdu «vīzijas» vietā lieto cilvēki ar labāku valodas izjūtu. Vārds *vīzija* ir viltusdraugs arī gadījumos, kad domāta *iztēle, iztēles spēja, paredzēšanas spēja, vērtīgums, tālredzība*, jo visi šie latviešu vārdi un vārdu savienojumi ir tradicionāli šā vārda atsevišķo nozīmju izteicēji.

Aplūkotais valodas materiāls ļauj izdarīt dažus secinājumus. Mūsdienu situācijā valodu kontaktus realizē ne tikai daži simti tulku un tulkojāju (kuru vidū diemžēl ir arī nepietiekami kvalificēti speciālisti). Tūkstošiem latviešu valodas lietotāju regulāri darbojas ļoti angļiskajā informācijas vidē un, gūstot sev nepieciešamo informāciju, bieži pārņem arī angļu valodas struktūras un izteiksmes elementus, kurus, tā sakot, piejaucē latviešu valodai, pamazām padarot to par tādu kā hibrizētu tulkojumvalodu. Un angļu valodas ietekmei nespēj pretoties ne vien vidusskolu absolventi ar vājām zināšanām ķīmijā vai kādā citā priekšmetā, bet arī ministri un universitāšu profesori. Šīs parādības pieaugošā intensitāte liek daudz nopietnāk palūkoties uz problēmu un meklēt efektīvākas metodes gan tulkojāju izglītošanā, gan arī latviešu lingvistiskās apziņas veidošanā. **U**

19/01

Moderno valodu fakultāte saņem vērtīgu dāvinājumu no Īrijas vēstniecības

Īrijas vēstnieks Latvijā Tims Mavs (*Tim Mawe*) Moderno valodu fakultātei un Universitātes Bibliotēkai pasniedza vērtīgu dāvinājumu – 150 grāmatas. Grāmatas Universitātei dāvina Īrijas vēstniecība, kas Latvijā darbu oficiāli vēl nav uzsākusi.

13/01

Filologi pulcē Sibīrijas latgaliešus

Latvijas Universitātes Filoloģijas fakultātes speciālistu un studentu grupa janvāra vidū devās uz Ačinsku Krasnojarskas apgabala, kur kursos pulcēja vietējos latgaliešus, kā arī turpināja 2004. gadā aizsāktu pētniecības darbu par latgaliešu diasporu Sibīrijā.

21/12

Latvijā varēs izgatavot trīsdimensionālas lielformāta fotogrāfijas

Latvijas Universitātes Cietvielu fizikas institūts 2006. gada sākumā saņems pēdējās optiskās detaļas, kas nepieciešamas impulsa lāzeriekārtai, ar kuru būs iespējams veikt ne tikai zinātnisko darbību, bet arī iegūt unikālas liela izmēra hologrammas, tai skaitā telpisku cilvēka portretu. Tā ir Latvijā līdz šim nebijusi iespēja.

14/12

Noslēdzas doktorantūras studiju popularizēšanas projekts «ProComDoc»

«ProComDoc Latvija» ir starptautisks projekts, kas tapis sadarbībā ar Eiropas universitāšu asociāciju, lai pārliecinātu sabiedrību un biznesa vidi par doktora studiju un zinātniski pētnieciskā darba nozīmi Latvijā un Eiropā. Projekta partneri ir Francijas, Vācijas, Lielbritānijas, Igaunijas, Polijas, Spānijas un Latvijas universitātes.

Valsts Valodas aģentūra sadarbībā ar Latvijas Universitātes Akadēmisko apgādu ir laidusi klajā periodiskā izdevuma «Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi» pirmo numuru. Cerams, ka J. Baldunčika tik aktuālā raksta fragments no šī izdevuma jūs ieinteresēs izlasīt gan šo, gan arī citus ilgi gaidītos rakstus par latviešu valodas lietojuma problēmām.

Ielūkošanās «Viduslaiku tiesību spogulī»

Nesen izdota LU profesores Sanitas Osipovas grāmata «Viduslaiku tiesību spogulis». Tā ir augstā zinātniskā līmenī izstrādāta Eiropas viduslaiku tiesību vēsture. Monogrāfija lasītājam sniedz bagātīgas ziņas par Rietumeiropas pagātni aptuveni tūkstoš gadu ilgā laika posmā un, cerams, ļaus no jauna ieraudzīt mūsdienu procesus Eiropā.

Līna BIRZIŅA,
LU Juridiskās fakultātes emeritētā profesore

XX gadsimtā notika divi pasaules kari, kuros gāja bojā miljoniem cilvēku un milzīgas materiālās un kultūras vērtības. Lai tas no jauna neatkārtotos, nepieciešams stabils miers. Bet kā to panākt? Pēc Pirmā pasaules tika nodibināta Tautu Savienība, lai tā nepieļautu jauna kara izcelšanos. Par tās locekli tika uzņemta arī Latvija. Taču Tautu Savienība nespēja novērst Otro pasaules karu. Cerībās par ilgstošu mieru pēc Otrā pasaules kara tika nodibināta Apvienoto Nāciju Organizācija (ANO). Diemžēl kopš ANO dibināšanas dažādās pasaules malās ir notikuši neskaitāmi militāri konflikti. Tālab mēs raugāties nākotnē, lai saskatītu ANO sekmes.

Tagad lielas cerības liekam uz 25 valstu Eiropas Savienību (ES). Tās deklarētās pamatvērtības ir miers, vienotība, tiesiskā vienlīdzība, brīvība, solidaritāte, saimnieciska un sociāla drošība. Vai jaunā Eiropa spēs konsekventi ievērot šīs vērtības? Pievērsīsimies Eiropas senajām tiesībām, kas varētu palīdzēt caur pagātni labāk izprast tagadni un prognozēt nākotni.

Agrie viduslaiki un «barbaru likumi»

S. Osipovas monogrāfija atspoguļo Rietumeiropas kultūru un tiesības tūkstošgadu ilgā laika posmā, kam dots nosaukums «viduslaiki». To pirmos gadsimtus pieņemts dēvēt par agrajiem viduslaikiem. Kad novērsts sākotnējais haoss, bezvalsts un sēktotnējais stāvoklis, zinātnieki runā par attīstītajiem viduslaikiem, kas turpinās līdz 12.–13. gadsimtam – līdz Itālijas humānismam un renesansei. Par agro viduslaiku sākumu uzskata Romas valsts krišanas 476. gadu.

Grāmatas pirmajā daļā tiek analizētas ģermāņu cilšu un cilšu apvienību paražas. Paražas ir vissenākā tiesību forma, glabāta mutvārdos. Paražas izstrādāja pati sabiedrība, pamatojoties uz pieredzi un intuitīvo nojautu, kas labs un kas

ļauns. Ar laiku ģermāņu dzīvē no-derīgākās paražas mūki pierakstīja latīņu valodā un nosauca par barbaru likumiem. To nosaukums latīņu valodā – *Leges barbarorum*. Paražu tiesības Rietumeiropas zinātnieki sauc arī par arhaiskām. Cilšu apvienībām bija savi «barbaru likumi», ar laiku tos mantoja valstis. Izplatākais no tiem bija **Saliešu likums**. Tajā liela nodaļa veltīta lauksaimniecībai un lopkopībai. Likumā minētas tūrumu aizsardzības metodes pret robežpārkāpumiem, runāts par cūku ganāmpulka aizsardzība pret zagļiem utt. Saliešu likuma lielākā daļa veltīta tam, ko mūsdienās sauc par krimināltiesībām. Tās jau pirms Franku valsts izcelšanās bija spēkā abos Reinas krastos. Pirmsvalsts laikmetā ģermāņu cilšu vidū bija plaši izplatīta asinsattributione. Ja bija nogalināts cilvēks, tad nogalinātā radnieku pienākums bija atriebties slepkavas dzimtai un ikvienam tās radniekam. Tādā veidā tika iznīcinātas ciltis un cilšu apvienības. Franku karalis Hlodvigs ar saviem kapitulārijiem noteica bargus sodus par cilvēku nogalināšanu, iekasējot tā saukto vergeldu jeb vīra naudu (A. Švābes termins).

Saliešu likums

Saliešu likumam raksturīga kazuistika, kas nozīmē, ka vispārīgu principiālu normu nav, bet katrs noteikums nosaka īpašu gadījumu. Gadījums latīņu valodā ir kazuiss (*casus*). Kazuistika liecina par zemu juridisko kultūru.

Atbilstoši Saliešu likumam, ja kāds izdarīja noziegumu kādā citā valstī vai cilšu apmetnē, viņam bija tiesības pieprasīt, lai viņu tiesā pēc tādiem likumiem, kādi ir viņu valstī. Tiesības sekoja vīram kā apģērbs (A. Švābe). Saliešu likumam raksturīga tā sauktā kompozīcijas jeb izlīguma sistēma. Par tiesību pārkāpumiem bija paredzēts naudas sods (solīdoss un denārijos), ko tiesa piesprieda vainīgajam. Saliešu likums tika papildināts ar jauniem

tiesību pārkāpumiem un sodu veidiem. Par vīra nogalināšanu bija jāmaksā soda nauda. Tā pienācās karalim kā miera nodrošinātājam. Par sievietes, it īpaši grūtnieces, nogalināšanu bija jāmaksā vairāk nekā par vīrieša nogalināšanu. Valstij nostiprinoties, sodu bardzība pieauga. Franki vēlējās būt smalki un pieklājīgi – Saliešu likums aizliedza lamāties. Ja kādu nolamāja par vilku, zaķi, glēvuli, kropli, vainīgajam bija jāmaksā buse – neliels naudas sods. Valdnieka Kārļa Lielā laikā sodu bardzība kļuva lielāka. Saliešu likums tika pārrakstīts, un tika izdots kļūdu labojums *Lex emendata*, ko apstiprināja ar likumu.

Galvenie tiesas pierādījumi bija tiesājamā **atzīšanās** (*confessio*). Praktizēja arī **tiesas divkaujas**. Prāvnieki cīnījās tiesas priekšā. Kas uzvarēja, to attaisnoja. Sākumā cīnījās kailām rokām, vēlāk sāka lietot kara cirvjus, āvas un piķus u. tml. Sievietēm atļāva savā vietā paņemt cīnītājus – čempionus. Pazina arī **ordālījas** – pārbaudi ar nokaitētu dzelzi vai gremdēšanu dziļā ūdenī. Ar laiku tika atrasti un lietoti vēl dažādi citi pārbaudes paņēmieni. Taču agrajos viduslaikos ieviestās ordālījas jeb «Dieva tiesa» saglabājas ļoti ilgi, dažviet tās lietoja pat jaunajos laikos. Tāpat visai plaša «patiesības» noskaidrošanas metode bija spīdzināšana, kuru atcelt ierosināja tikai 18. gadsimtā. Agrajos viduslaikos vēl nerunā par burvju un raganu prāvām.

Viduslaiku «hipotekārais kredīts»

Profesore S. Osipova savas monogrāfijas otro nodaļu sāk ar feodālisma un lēņu tiesību analīzi. To saknes un iedīgli saskatāmi jau Romas valsts beigu cēlienā. Pēc Romas valsts sabrukuma tās agrākajās zemēs ieplūda kareivīgas un savstarpēji naidīgas ģermāņu ciltis. Saliešu franku karavadonis no Merovingu dzimtas Hlodvigs ar veiksmīgām kaujām savu kara draugu vidū bija kļuvis slavens un populārs. Hlodvigu atbalstīja arī vietējā klostera abats. Pēc kādas spožas uzvaras karavīri ievēlēja Hlodvigu par franku karali. Par to karalis Hlodvigs saviem kara draugiem bagātīgi atlīdzināja, piešķirot tiem zemes gabalus iekarotajā Gallijas teritorijā. Naudas Hlodvigam bija maz, bet

zemes daudz. Zemes piešķiršana kā labvēlības izpausme turpmāk kļuva par sistēmu. Zemes saņēmēja pienākums bija kalpot karaļa armijā.

Tātad zemes piešķiršanā un saņemšanā ir divas puses – devējs, ko nosauca par **sizerēnu**, un zemes ņēmējs – **vasalis**. S. Osipova izsaka domu, ka termins «vasalis» cēlies no ķeltu valodas, kurā zemes saņēmējam dots nosaukums, kas līdzinās vārdam «vasalis», bet tas varētu nozīmēt arī «sulainis». Starp zemes devēju un ņēmēju radās sizerenitātes–vasalitātes attiecības. Līdz ar to bija radusies jauna zemes īpašuma juridiskas nokārtošanas sistēma – feodālisms (no latīņu *feodum*). Viens feoda formulējums var būt šāds: feods ir zeme, par kuru jākalpo zemes jeb lēņa kungam. Par lēni viduslaikos sauca kustamu un nekustamu mantu. Valdīja uzskats – jo lielāka zeme, jo lielāka vara. Sākumā zemes devējs bija karalis. Nododot zemi vasalim, nodeva arī daļu no karaļa, respektīvi, valsts varas. Vasalis savukārt varēja daļu no savas zemes nodot tālāk citai personai. Sākās karaļa varas novājināšanās process un valsts sadalīšanās sīkos patstāvīgos novados. Tādu parādību nosauca par **partikulārismu**.

Lai karalis pilnībā nezaudētu savu zemi un varu, izveidojās beneficijas institūts. Pēc **beneficija** (burtiski – labdarība) zemi vairs nodeva uz mūžīgiem laikiem, bet tikai uz vasaļa dzīves laiku. Pēc vasaļa nāves zeme tika atdota atpakaļ karalim. To kā beneficiju varēja piešķirt no jauna, bet tikai vīrietim, arī mirušā vasaļa dēlam. Meitām zemi nodeva, jo viņas nespēja pildīt bruņnieka karadienestu.

Iedzīvotāju tiesiskais stāvoklis

Agrajos viduslaikos notika pārmaiņas iedzīvotāju, galvenokārt zemnieku, tiesiskajā stāvoklī. Ģermāņi pārsvarā bija brīvi cilvēki. Vergs izmantoja kā strādniekus lielajās ģimenēs. Viņi bija spiesti strādāt bez algas. Radās kaut kas līdzīgs patriarhālai verdzībai. Bet tā nelīdzinājās antīkās Romas verdzībai. Romas vergs netika uzskatīts par cilvēku – viņš bija lieta, ko varēja pirkt, pārdot, dāvināt, pat nogalināt. Verga nogalināšana netika uzskatīta par noziegumu. Vergs bija tiesību objekts. Viņam nevarēja būt pat savas ģimenes. Ja vergam bija bērni, tie piederēja viņa kungam.

Pa visu zemi siroja laupītāji un apdraudēja zemniekus, kuriem bija aizliegts nēsāt ieročus. Zemnieks

bija spiests lūgt lielos zemes īpašniekus – bruņniekus – aizsargāt viņu un viņa ģimeni. Bruņnieks zemnieka lūgumu uzklaušoja, bet par aizsardzību zemniekam nācās bruņniekam atdot zemi. Līdz ar zemes atdošanu zemnieks zaudēja savu brīvību, jo, lai viņš nepamestu zemi un neaizietu pie cita, zemnieks tika piesaistīts (pierakstīts) pie zemes. Viņš kļuva par dzimtcilvēku, bet jaunais zemnieka tiesiskais stāvoklis ieguva nosaukumu «dzimtbūšana».

Franku valsts valdnieks Kārlis Lielais 789. gadā noteica, ka nedrīkst būt zemnieka bez sava senjora. **Ar to Rietumeiropā oficiāli tika ieviesta dzimtbūšana.** Tā salīdzinājumā ar antīko verdzību bija vieglāka zemnieku izmantošanas forma. Dzimtcilvēkam varēja būt sava ģimene, māja, manta utt., tikai viņu nedrīkstēja bez zemes pārdot citam. Pēc klausu izpildes un naturālo nodevu nodošanas senjoram ražas atlikumu viņš varēja izlietot savas ģimenes uzturēšanai vai saimniecības paplašināšanai. Bruņniekiem feodāļiem, pildot zemes aizsardzības pienākumus, izbeidzās savstarpējās slepkavības jeb asinsatriebība.

Starptautisko tiesību pamati

Pēc ieskata feodālisma un lēņu tiesību institūtos, pievērsīsimies kanoniskajām jeb baznīcas tiesībām. Kanonisko tiesību nosaukums «*ius canonicum*» nozīmē normas vai norādījumus. Par kanonisko tiesību būtību ir vairāki uzskati. Monogrāfijas autore min, ka, pēc krievu zinātnieku domām, kanoniskās tiesības ir normu un noteikumu kopums, ko atzinusi un noteikusi kristīgā baznīca. Rietumeiropas zinātnieki definīciju paplašina. Viņi atzīst, ka kanoniskās tiesības vairākas normas aizguvušas un adaptējušas no romiešu tiesībām. Termins «kanoniskās tiesības» ieviesušās tikai ap XII gadsimtu pretstatā laiīgajām civiltiesībām – *ius civile*. No kristīgās baznīcas viedokļa tās attiecās arī uz visām pasaulīgajām tiesībām, jo to mērķis ir visu cilvēku labklājība dievišķajā Kristus izpratnē.

Viduslaikos kanoniskajām tiesībām bija ļoti liela nozīme. Tās uzskatāmas par tā laika starptautiskajām tiesībām, jo to likumi regulēja visu rietumeiropiešu dzīvi. Visi kristieši centās dzīvot saskaņā ar tām. Jo toreizējā Vācu nācījas Svētajā Romas impērijā (Vācijā) bija spēkā imperatora jeb ķeizara likumi, kas attiecās tikai uz Vācu impēriju, tad

kanoniskās tiesības bija spēkā visā Eiropā, kur tautas bija pieņēmušas un atzinušas kristīgo reliģiju.

Universitātes un pilsētas

Tautu staigāšanas laikmetā ģermāņi ārkārtīgi izpostīja pilsētas, visvairāk cieta Roma. Tomēr jau agrajos viduslaikos vērojama mazāk sagrauto pilsētu atjaunošana un jaunu celšana. Tās radās klostēru un baznīcu tuvumā – vietās, kur pulcējās daudz cilvēku. Ar laiku tajās uz patstāvīgu dzīvi sāka apmesties amatnieki un tirgotāji. Pilsētas radās uz kāda senjora zemes. Ap pilsētām cēla arī aizsargmūrus – nocietinājumus. Ar laiku pilsētas nostiprinājās ekonomiski un politiski tā, ka var runāt par pašpārvaldi jeb komūnu. Pakāpeniski izveidojās pilsētu tiesības.

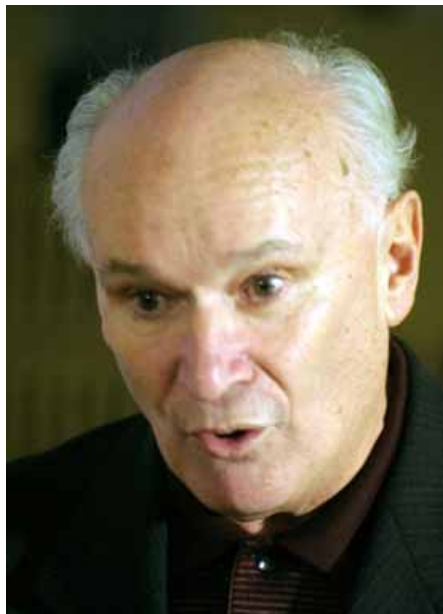
Līdz ar pilsētu augšanu un nostiprināšanos veidojās un auga arī pilsētnieku tiesības. Viņi bija ne vien personīgi brīvi, bet arī brīvi no visām klaušām un nodevām, kuras būtu jāmaksā senjoram – tās zemes īpašniekam, kur atradās pilsēta. Ja dzimtcilvēks iebēga pilsētā un paguva tajā nodzīvot vienu gadu un dienu, tad viņa senjors zaudēja tiesības zemnieku atprasīt un zemnieks kļuva brīvs pilsētnieks (namnieks, kā pilsētnieku sauc A. Švābe). Ikviena pilsēta bija ieinteresēta savu iedzīvotāju skaita pieaugumā, tāpēc arī iebēgušos dzimtlaudis slēpa. Radās un nostiprinājās princips, ka «pilsētas gaisss dara cilvēku brīvu». Šis princips kļuva par likumu, kas ir viens no lielākajiem viduslaiku sasniegumiem. Tas radīja priekšnoteikumus pilsētnieku ekonomiskajai labklājībai, kā arī sekmēja politisko, tiesisko un sociālās dzīves attīstību.

Pilsētas kļuva par kultūras un izglītības centriem. Tajās radās un attīstījās jauna tiesību nozare – tirdzniecības un jūras tiesības. Pilsētnieki dibināja gan izglītības, gan aroorganizācijas. Tirgotāji apvienojās gildēs, amatnieki cunftēs. Pilsētās sāka dibināties skolas. Ziemeļitālījās pilsētē Bolonā nodibinājās universitāte, kas ir Eiropas vecākā un arī pirmā universitāte. Tajā bez tradicionālās Teoloģijas fakultātes bija arī Juridiskā fakultāte. Tajā sāka studēt un pētīt Justiniāna civiltiesību kopojumu – *Corpus iuris civilis*. Ar to senās romiešu civiltiesības kļuva pazīstamas un lietojamas praksē. Tās kļuva par Eiropas kopīgajām jeb komūnas tiesībām. Romiešu tiesības bija pamats, uz kura izauga un veidojās Eiropas tiesiskā vienotība. **UA**

Gara aristokrāts ĀBRAMS KLECKINS

Zane LASE

Mākslas zinātņu doktors vai viens no Atmosdas laika cīnītājiem? Sociālo zinātņu fakultātes profesors vai starptautiski pazīstams kino eksperts? Mediju foruma biedrs vai harismātisks skolotājs? ĀBRAMS KLECKINS nenoguris apvieno to visu.

– Jūsu kolēģi un studenti slavē jūs par jūsu personības labestību un sirsnīgo starojumu. No kurienes jūšos rodas tāds pozitīvs skatniens uz dzīvi?

– Vai zināt, ka būt labam pret citiem ir izdevīgi? Lai cik tas nebūtu brīnumaini. Man tēvs mēdza teikt, ka visi cilvēki ir labi vismaz līdz tam brīdim, kamēr viņi nav pierādījuši pretējo. Gudrība – tā nav labestība vienkārši kā labestība, aiz tās stāv, lūk, kāda pārlicība: visi cilvēki iekšēji ir ļoti dažādi – ir ļaunums katrā un labums katrā no mums, tas viss mūsos mīt. Ja tu pret cilvēku izturies labi, nevis tēlo, nevis tā smaidi, bet tā, ka viņš jūt, ka pret viņu izturas patiešām ar cieņu, viņš pagriežas pret jums ar to labo pusi, kas viņam ir. Katram cilvēkam tāda labā puse ir. Man jāsaka, ka manā pietiekami garajā mūžā cilvēki mani ir nodevuši (ilgi domā) divas reizes. Sprotiet, tas nenozīmē, ka es vienmēr domāju, ka vajag darīt tikai labi, tad viņš būs pret tevi labs. Es daudz vēlāk sāku saprast, ka jebkurš cilvēks ir pelnījis, lai pret viņu izturētos labi un ar cieņu. Bet principā to sapratu jau bērnībā.

– Jūs sakāt, ka demokrātijas ieviešanai vajag paaudzes.

– Demokrātijai jau Latvijā un vispār mūsu pasaules daļā nav dižu tradīciju. Pamatā jau ģimenes dzīve. Vēl nesen labi audzināts bērns bija tāds, kas ne redz, ne dzird – kas netraucē pieaugušajiem. Es nedomāju, ka tas ir ideāls. Ideāls bērns ir tāds, kurš mācās un aug ar pašapziņu un arī ar atbildības sajūtu. Tas ir pats svarīgākais.

– Kā jums liekas, vai mūsdienu jauniešiem ir šī atbildības sajūta?

– Tas ir normāli, ka pa priekšu nāk uzdrošināšanās, atbildība nāk pēc tam. Ne jau tikai jaunieši domā, ka demokrācija ir visatļautība, bet demokrācija strādā tikai tad, ja ir arī atbildība. Pieaudzis cilvēks no bērna atšķiras ar to, ka viņš ne tikai pieņem lēmumus, bet uzņemas arī atbildību par visām sekām. Ja viņš to spēj, tad viss ir kārtībā. Mēs vienmēr esam atbildīgi par visiem citiem cilvēkiem, kas ir atkarīgi no mums. Lai mūsu rīcība nedarītu pāri nevienam. Man šķiet, tas nāk no ģimenes, kur mums katram bija savs uzdevums un sava atbildība. Es parasti stāstu par to. Kara sākumā mēs devāmies bēgļu gaitās un galu galā nokļuvām Sibīrijā. Dzīvojām tajā mazā pilsētiņā, sādžā. Pirmā ziema bija ļoti auksta, līdz 54 grādiem. Tad es redzēju, kā putni nokrīt lidojot. Ka nevar iziet laukā, jo nav ko elpot, vajag aptīt kaut ko ap muti, lai paelpotu. Visa dzīve bija atkarīga no apkures. Mums, divām bēgļu ģimenēm, iedalīja vienu bēgļu māju, kas pa vidu sadalīta ar sienu. Tā bija viena istaba ar lielu krievu

krāsni, ar kuru apkurina istabu un kurā vāra ēst. Tā kā atradāmies tuvu dzelzceļam, kur veda ogles, mēs gājām uz dzelzceļu un vācām, kas izkritis. Ar ogļēm kurināt bija ļoti bīstami, jo nevar saprast, kad vajag šiberi taisīt ciet. Cik tas ir bīstami, sapratu tikai tad, kad mūsu kaimiņu ģimene kādu rītu vienkārši nepamodās – nosmaka. Pēc ilgiem gadiem sāku aculieciniekus izprašāt – izrādās, vislabākais, kurš kurināja, biju es – pats mazākais. Tolaik man bija septiņi, astoņi gadi. Man vislabāk sanāca. Tā darba sadale un atbildība bija liela. Un deva arī izpratni.

– Ko jūs darijāt Atmosdas laikā?

– Es biju viens no tiem desmit cilvēkiem, kas sagatavoja un sarakstīja dokumentus slavenajam 1988. gada 1. jūnijā Radošo savienību plēnumam. Es daudz uzstājos, organizēju pirmo Radošo savienību kongresu, vadīju to, piedalījos mītiņos. Es jau rīkojos tajā laikā, kad daudzi vēl neticēja, ka tas ir iespējams. Šajā darbā iesaistījās inteliģence, kas izjuta atbildību. Viņi netaisīja karjeru.

– Vai jūs pats gribētu būt «pie valsts varas»?

– Nekad neesmu bijis priekšnieks un nekad negribēju būt. Es biju godkārigs jaunība. Zināt mazo cilvēku godkāribu? Nekad neesmu bijis zemās domās par sevi. Vienmēr man ir gribējis ne tik daudz alks pēc varas, cik pēc autoritātes. Tas man bija svarīgi – lai ciena, lai rēķinās.

Blondīne kārtu eksāmenu. Profesors ātri vien saprot, ka studente ir pilnīga nulle, un saka:

– Zināt, meitenīt, jūs man atgādināt demoversiju.

– Patiešām? Vai uzskatāt, ka esmu tikpat spilgta un skaista?

– Nē. Vienkārši jūsu iespējas ir tikpat ierobežotas...

– Kā jūs tagad izjūtat to, ka esat autoritāte citiem?

– Es par to nedomāju. Par kaut ko jau sāk domāt tikai tad, ja tā nav vai ar to kaut kas nav kārtībā. Vai jūs domājat par savu sirdi? Nedomājat. Kad sāk sāpēt, tad mēs atceramies, ka mums ir sirds. Ir autoritāte, neviens par to neuztraucas, tas ir tāpat kā elpot gaisu. Tas liekas dabiski. Ja pēkšņi pazustu – o! –, tad, es domāju, būtu grūti. Nedod Dievs, vēl iznāks pārbaudīt tādu situāciju. Nekad nevar zināt.

– Ko jūs studentiem mācāt ar dokumentālā kino palīdzību?

– Tas ir tikai līdzeklis, lai visi kopā mācītos domāt, spriest, saprast. Žurnālistiem svarīgi analizēt realitāti, redzēt, saskatīt. Kino ir ļoti bagāta valoda. No visām mākslām šobrīd visizsmalcinātākā valoda ir tieši dokumentālajam kino. Turklāt manās lekcijās katru nedēļu studentiem ir jāraksta. Tas ir ļoti svarīgs process, jo iemāca noformulēt domu. Tur ir ierobežoti līdzekļi – tu nevari palīdzēt ne ar žestiem, ne ar mīmiku, viss ir jāpasaka ar vārdiem. Tā ir ļoti svarīga skola dzīvei.

– Kāpēc tieši dokumentālais kino? Vai tas liek cilvēkiem ieskatīties sevī dziļāk?

– Katru gadu studenti raksta, ka nekad nav domājuši, ka ir filmas, kurās vajag domāt. Tas ir tas dokumentālais kino, protams, ja tas ir izveidots talantīgi. Turklāt dokumentālajā kino ļoti augsta ir morālā latiņa – tev ir darīšana ar dzīviem cilvēkiem, vienmēr jādomā, kas ar viņiem būs. Dokumentālajā kino visi vienmēr cenšas neatsīt pēc vienas *šnītes* – tāpēc arī vide šeit ir tik radoša.

– Jūs studentiem esat tads domu un dzīves skolotājs?

– Manā vecumā laikam jau vajag censties nodot pieredzi – nevis uzspiest, bet piedāvāt. Manā uztverē mūsdienų jaunatne slikti zina literatūru, agrāko kultūru, kaut gan tai ir daudz pozitīvu īpašību – tā ir atraisītāka, attīstītāka, zina daudz vairāk valodu utt., bet ir liels mīnuss – diezgan vāji ir ar izglītību – slikti zina literatūru, agrāko kultūru. Lai kā tu nebūtu aizrāvis ar savu laiku, jāatceras, ko teica Ņūtons:

mēs stāvam uz citu pleciem un tāpēc redzam daudz tālāk. Un, ja cilvēki nezina to, tad tas vienkārši pazemina griestus. Cilvēka griestus nosaka gan spējas, gan izglītība, kas paplašina cilvēka redzesloku. Viens no gudrības mērīšanas veidiem ir sakarību saskatīšana, kam vajadzīgs plašs redzesloks.

– Kurus sabiedrībā pazīstamus cilvēkus jūs esat mācījis?

– Sergeju Kruku esmu mācījis, Intu Briķi, Ojāru Skudru, Ilzi Šulmani, Sandru Veinbergu. Vēl daudzus citus. Kad pirms diviem gadiem man bija apaļa jubileja, kāds bija saskaitījis, ka apmēram trīs tūkstoši cilvēku. Es vispār neuzskatu, ka esmu skolotājs, jo par skolotāju var atzīt tikai tas, kurš ir skolojies. Tas, ka tu liec atzīmes, vēl nenozīmē, ka esi skolotājs.

– Kas nepieciešams labiem žurnālistiem?

– Visšausmīgākais notiek tad, ja žurnālistikā nonāk bezatbildīgi cilvēki ar zemu morālo stāju un viņiem šķiet, ka ir paši gudrākie. Taču viņi neapzinās, ka pārtiek no pārējo cilvēku radītiem notikumiem. Bez šiem cilvēkiem viņiem nebūtu darba. Turklāt žurnālistam jāsaprot, ka viņš ir visas sabiedrības skolotājs. Jau paša informācijas atlase ir sava veida gudrības izpausme. Sabiedrība mūs uztur tāpēc, lai mēs palīdzētu saprast un saskatīt kopsakarības. Mēs esam tādi partneri, kas palīdz saprast dzīvi un sevi. Šobrīd žurnālistiem nav laika pastrādāt ar sevi, jo ir ļoti liels ritms. Labi rakstīt ir labas spējas un prakse, bet būt labam žurnālistam ir kaut kas cits – tas nozīmē saprast, kas notiek. Nevis pārdot izklaidi, bet analīzi. **UA**

14/12

Latvijas Universitāte slēdz līgumu ar Rīgas Tehnisko universitāti

Universitātes noslēgušas sadarbības līgumu par savstarpēju studentu apmaiņu visos studiju līmeņos, tādējādi nodrošinot Latvijas studentiem lielākas iespējas studijās un zinātniskajā pētniecībā izmantot abu universitāšu rīcībā esošos resursus un intelektuālo potenciālu.

09/12

Profesors Ivars Lācis – «Gada rektors 2005»

Latvijas Universitātes rektors profesors Ivars Lācis Latvijas Studentu apvienības organizētajā aptaujā «Studentu Gada balva 2005» atzīts par Gada rektoru.

07/12

Uz Universitātes filiāles bāzes Valkā veidos starptautisku studiju centru

Biedrība «Latvijas–Igaunijas institūts»

30. novembrī parakstīja līgumu par programmas «PHARE 2003. gada Pārrobežu sadarbības programma Baltijas jūras reģionā» projekta «Starptautiskā studiju centra izveide Valkā» īstenošanu. Plānots, ka tajā zinības apgūs 950 studenti no visām Baltijas jūras reģiona un arī ES pierobežas valstīm.

01/12

Radio NABA – 3 gadi

Radio NABA trīs gadu jubileju atzīmēja 1. decembrī ar pazīstamās vācu grupas *Deine Lakaien* koncertu Latviešu biedrības namā.

25/11

Modernizē gēnu pētniecības aparātūru

Latvijas Universitātes Biomedicīnas pētījumu un studiju centrs iegādājies unikālu aparātūru, kas turpmāk daudz ātrāk un kvalitatīvāk ļaus veikt gēnu izpēti un analīzi, nodrošinot mūsu zinātniekiem tikpat modernus darba apstākļus kā citur pasaulē.

LU sports nav miris, bet pārgājis jaunā kvalitātē...

Dace REIHMANE

- LU Studentu padomes Kultūras komisijas vadītāja;
- LU Bioloģijas fakultātes Studentu pašpārvaldes vadītāja;
- darbojos vēl dažās valdēs.

Tevi māt šaubas, vai kaut ko zinu no sporta?

- 3 gadus nopietni treniņi smailošanā, kas nesuši augļus arī medaļu izskatā;
- 5 gadus vēl nopietnāki treniņi volejbolā, kur arī iegūtas medaļas dažādos skolas kausos, kā arī Latvijas čempionātā savā vecuma grupā (kādu laiciņu atpakaļ);
- ui, un sacensības gandrīz visos iespējamajos komandas sporta veidos (izņemot hokeju un kērlingu), no individuālajiem – peldēšanā.

Mazliet par zinātni. Studēju LU Bioloģijas fakultātes bakalaura studiju programmas pēdējā kursā, ārprāts, šogad taču jātaisa bakalaura darbs! Specializācija – cilvēka fizioloģija – atkal nonākam pie sporta....) Starp citu, pabūts arī «Alfā» (un šeit nu galīgi nav jādodomā par lielveikalu...), savējie sapratīs! Kā tur nonācu? Dabūju i vietu un zelta medaļu Eiropas starptautiskajā skolēnu zinātnisko darbu konferencē, izstrādājot darbu «Āru augu valsts šķiedrām modificētu termoplastu īpašības» ķīmijas sekcijā.

Mazliet par kultūru. Nu jau trešo gadu esmu LU Studentu biedrības «Dziesmuvara» kora dalībniece. Nu patīk man tā dziesm'!

gadījumā atsevišķiem studentiem trūkst motivācijas. Tas var izraisīt komandas nespēju organizēties un būt pilnā sastāvā uz konkrēto spēli. Otrkārt, Universitātei nav savas sporta zāles, tāpēc tiek traucēta LU Basketbola līgas spēļu norise, attīstība un līdzjutēji nespēj izsekot izmaiņām un zaudē interesi.»

Turnīrā katrā komandā drīkst būt divi leģionāri (studenti no citas LU fakultātes). Šo nolikuma punktu ar prieku izmanto mazās fakultātes, taču man radās jautājums, **kāpēc gan students lai pārstāvētu citu, nevis savu fakultāti?** VFF leģionārs **Jānis Uiska**, JF students un viens no rezultatīvākajiem LU Basketbola līgas spēlētājiem, uz šo jautājumu atbildēja šādi: «Pie vēsturniekiem spēļu tāpēc, ka tur man ir daudz draugu un šajā komandā jūtos labi. Ar juristu komandu bija tā, ka pirmajā kursā es centos kaut kā tur tikt un uzspēlēt, bet man atbildēja, ka viņiem spēlētāju pietiekot un tur esot ierobežota rotācija. Pēc tam izdomāju, ka labāk spēlēšu pret viņiem un centīšos gūt uzvaru – šogad tas arī izdevās!» Es varu tikai novēlēt Jānim veiksmi! Retorisks jautājums: «Nez kurā vietā turnīrā tagad atrastos JF, ja viņi būtu zinājuši, ka Jānis būs viens no labākajiem līgas spēlētājiem, un atļāvuši viņam pārstāvēt savu fakultāti?»

Viens no Mācībspēku komandas atraktīvākajiem un interesantākajiem spēlētājiem ir LU Administratīvais direktors **Jānis Stonis**. Stona kungs atzīst, ka LU Basketbola līga ir noorganizēta labā kvalitātē un par neveiksmīgām spēlēm vienmēr tiks vainoti tiesneši, zvaigznes vai grūta vakardiena. Jānis Stonis Mācībspēku komandu raksturo kā traki dullus cilvēkus, kuriem ir prieks piedalīties cīņās ar studentiem. Uz jautājumu «Vai studenti jūs neapceļ?» skan viennozīmīga atbilde: «Trīs reizes (tieši tik spēles pagaidām ir zaudētas)!» Tāpat Stona kungs arī apstiprina LU Basketbola līgas nozīmīgumu sapratnes, cieņas un daudzu citu īpašību veidošanā.

Interesantākie spēļu momenti. Jānis Stonis jokojot saka: «Viens konkrēts pretinieks mūsu

Sesija ir pagājusi... Kā nu kuram gājis – citam labāk, citam sliktāk, taču tagad beidzot ir mazliet vairāk brīvu brītiņu, lai varētu mierīgi uzelpot un atskatīties uz pagājušā gada veikumiem, kā arī to, kas mūs sagaida nākamajā gadā. Šoreiz tev, šo rindu lasītāj, pastāstīšu, ko LU Studentu padome un tieši Kultūras komisija ir darījusi un turpinās darīt, lai veicinātu sporta attīstību mūsu augstskolā.

Šogad turpinās pagājušajā gadā veiksmīgi aizsāktās LU Basketbola līgas spēles. Turnīrā piedalās astoņas komandas: Mācībspēki; FMF; PPF; ĢZZF; VFF; EVF; JF; SZF. Līga ir unikāla ar to, ka tiek organizēta pirmo reizi LU vēsturē un tajā piedalās LU pasniedzēju komanda. Ar katru spēli cīņas kļūst spraigākas, pieaug intriga, jo uz čempiona titulu pretendē 4–5 komandas. Īpaši spraigi norisinās Mācībspēku spē-

les pret studentiem, kur neviens negrib piekāpties un cīnās ar maksimālu atdevi. Trīs Mācībspēku spēles ir beigušās ar viena punkta starpību, arī uzvaras pret VFF un FMF tika izcīnītas spēles pēdējās sekundēs.

Uģis Bisenieks, viens no līgas organizatoriem, stāsta par Basketbola līgu: «Šī pasākuma mērķauditorija ir ap 120 studentu, kas regulāri iesaistās sportiskajās aktivitātēs, attīstot sevi fiziski un uzlabojot savu veselību kopumā. Pozitīvi vērtējama administrācijas un rektora līdzdalība šajā līgā. Tas veicina sadarbību starp studentiem un mācībspēkiem. Pamazām veidojas patiešām aktīva studentu sporta dzīve, kas rada piederības sajūtu savai augstskolai. Es domāju, ka tas pierāda šīs līgas nozīmīgumu.» Tāpat Uģis uzsver arī to, ka līgai ir savi trūkumi un problēmas: «Nav ideālu lietu, arī šajā

komandas kapteinim vienā mačā 3 reizes «iebrauca» ar elkoni sejā. Nu nesaprotu, kāpēc viņš vēl nav diskvalificēts.» **Mārtiņš Zībarts**, LU Basketbola ligas organizators no US (Universitātes Sports), gan apliecina, ka gandrīz katrā spēļu kārtā ir pa kādam atmiņā paliekošam momentam – efektīgi bumbas triecieni grozā, precīzi metieni ceturtdaļu pēdējās sekundēs no laukuma centra, ir izcīnītas uzvaras, gūstot izšķirošo grozu līdz ar spēles beigu signālu. Savukārt FMF kapteinis **Jānis Jurķis** pieminēja šādu interesantu faktu: «Mūsu komandas biedrs Didzis spēles laikā salauza roku, bet to pats nepamanīja un nospēlēja spēli līdz galam ar lauztu roku. Gods kam gods, puika atkal ir ierindā!» Arī VFF kapteinis **Ansīs Nudiens** apliecina traumų gūšanas faktu, sakot: «Mēs bijām pirmā komanda, kas piesaistīja leģionāru (apmaiņas studentu no Vācijas), bet jau pirmajā spēlē viņš samežģīja potīti, tā ka gandrīz nedēļu nevarēja pastaigāt... Tā beidzās mūsu centieni spēcināt komandu.» VFF leģionārs **Jānis Uiska** par interesantākajiem uzskata brīžus, kad uzvara tiek gūta pēdējās sekundēs, iemetot grūtu metienu! Tas ir interesanti gan pašiem spēlētājiem, gan skatītājiem, lai arī cik viņi ir! Ir bijuši arī kuriozi atgadījumi: «Pēc vienas spēles aizmirsu sporta kreklu uz soliņa zālē. Nākošreiz, kad centos noskaidrot, vai to ir iespējams atgūt, man atbildēja, ka vajadzēja nākt dažas dienas ātrāk, tad to būtu dabūjis atpakaļ, bet tagad tā vairs nav. Interesanti, kuram gan

bija savajadzējis manu iesildīšanās kreklu?»

Jautājot, kas ir tas iemesls, kāpēc komandām tik labi sokas turnīrā, atbildes ir visai līdzīgas. Mācībspēku panākumu atslēga esot komandas saliedētība, maksimāla pašatdeve, it īpaši spēlējot aizsardzībā, un Edgara Tetera meistarība uzbrukumā. Savukārt FMF spēks slēpjas komandas vienotībā. Kā jau visās komandās, tajā ir savi līderi, kurus atbalsta visi komandas spēlētāji. Pēc neveiksmīgas spēles FMF sportisti nevaino cits citu, bet mierīgi apspriež pielautās kļūdas. «Galvenais, lai komandā valda veselīga atmosfēra!» nosaka **Jānis Jurķis**.

Visi gan atzīst, ka pietrūkst līdzjutēju atbalsta, tāpēc nāciet atbalstīt savējos!!!

Es pati esmu volejbola piekritēja, tāpēc arī savtīgos nolūkos kā Kultūras komisijas vadītāja ar savas komandas atbalstu aizsāku projektu «LU Volejbola līga», kuras galvenais mērķis ir apvienot tos studentus, kam patīk volejbols, taču nav iespējas to spēlēt profesionālā līmenī Latvijas un starptautiskajā līgā. Amatieriem nav īpaši plašu iespēju piedalīties dažādos volejbola turnīros, izņemot LU Volejbola dienu, kuru apmeklē liels studentu skaits. Šajā turnīrā parasti piedalās apmēram

*Inženierim, fiziķim un matemātiķim
līdz ierobežot aitū ganāmpulku ar visisāko
žogu.*

*Inženieris sadzen aitas aplī un uzcel
apkārt žogu.*

*Fiziķis sākumā izveido bezgalīgi plašu žogu,
tad sašaurina to līdz ganāmpulka lielumam.*

*Matemātiķis apdomā problēmu un uzliek žogu
sevē apkārt ar vārdiem:*

– Es definēju sevi kā ārpusi!

25 komandas, tāpēc tas ir zibensturnīrs un tiek izspēlēts vienā dienā. Dažām komandām ir iespēja izspēlēt tikai vienu spēli, tāpēc lielais sportošanas prieks ir ļoti īss. Šis bija galvenais iemesls, lai veidotu turnīru, kurš ļautu izspēlēties tā *riktīgi* no sirds. LU Volejbola līgu ir paredzēts uzsākt marta sākumā, vēl jāsaskaņo laiki, kad būtu pieejama zāle sporta namā «Arkādija». Visticamāk, turnīrs norisināsies sestdienās, tā ka jau tagad studenti var ielānot pāris brīvdienų, kuras pavadīs veselīgā un sportiskā gaisotnē. Lai spēles būtu interesantākas un skatītājiem saistošākas, uz laukuma atradīsies abu dzimumu pārstāvji (2 meitenes un 4 puīši). Tā kā turnīrs notiks pirmo gadu, no fakultātes tajā varēs piedalīties viena komanda. Zinot, ka bieži vien problēmas nokomplektēt komandu rodas mazajām fakultātēm, tām būs iespēja apvienoties, lai varētu pārstāvēt sevi turnīrā. Ierobežots komandu

skaits būs arī tāpēc, ka pagaidām LU nevar pietiekami ilgi izmantot zāli. Lai šo problēmu risinātu, LU Studentu padome ir ierosinājusi LU būvēt savu sporta kompleksu.

Par LU Volejbola līgas nepieciešamību pārliecinājos arī sarunās ar 2003./2004. gada sezonas sievietes virslīgas labāko tiesnesi un no šā gada arī Nacionālās kategorijas tiesnesi **Klāvu Reiziņu** un trīskārtējo Latvijas čempionu volejbolā, kā arī Latvijas izlases kandidātu **Māri Vensbergu**. Piebildīšu, ka abi šie jaunieši joprojām ir LU studenti, tāpēc jo īpaši labi orientējas lietās, kas saistītas ar volejbolu un vispārējo sporta stāvokli ne tikai LU, bet arī visā Latvijā!

Māris ir ļoti dedzīgs sportists, tāpēc uz jautājumu «**Kāpēc studentiem, LU un sabiedrībai kopumā ir vajadzīga Volejbola**

līga?» sekoja atbilde: «Studentiem ir vajadzīga ne tikai Volejbola līga, bet jebkura sporta veida līga, kas spēj sapulcēt un aizraut daudz studentu. Sports vieno, rūpējas par studenta fizisko, kā arī garīgo darbaspēju uzlabošanu, tā ir atpūta un izprieca vienlaicīgi, azarts, kopības sajūta, satikšanās ar draugiem, citiem studentiem. Volejbolā īpaši tā ir komandas spēle, māka saprasties ar komandas biedriem, spēja veidot komandu un visiem kopā strādāt, cīnīties par uzvaru, atbalstot vienu otru gan veiksmēs, gan neveiksmēs, tādējādi veidojot komandas garu.» Arī **Klāvam** šajā jautājumā ir savs viedoklis: «Tā

**«Sportam Latvijas
Universitātē ir nākotne!» –
pārliecināts LU rektors
Ivars Lācis**

ir iespēja tādiem «parastiem» studentiem uzspēlēt un pārbaudīt spēkus ar līdzīgi domājošiem. Līdz šim ir bijis tikai viens pasākums gadā – «Volejbola diena», bet arī šo pasākumu «izbojā» tie, kas nopietni trenējas, vienkārti atbrauc un «noslauka» pretiniekus! Otrkārt, tā ir iespēja veidot interešu grupu un popularizēt LU, jo studenti taču var pulcēties kopā arī sporta pasākumos, nevis tikai izklaides vietās!»

Uz manu jautājumu «**Ko tu sagaidi no Volejbola līgas?»** **Klāvs** atbildēja: «Protams, azartu un iespēju uzspēlēt. Salīdzinājumam – nesen biju uz kaut kādu basketbola spēli LV otrajā amatieru līgā, pat tur ir ko paskatīties! Tie, kas spēlēs šajā turnīrā, nenoliedzami būs atnākuši ar domu spēlēt un cīnīties! Nākotnē varētu izveidoties kaut kāda alternatīva Latvijas Volejbola federācijas (LVF) rīkotajiem turnīriem!»

Mūsdienās, kā jau visur, trūkst cilvēku, kas šos pasākumus apmeklētu. Tāpēc man svarīgs liekas pajautāt, kas būtu tas iemesls,

kāpēc skatītājiem ieteiktu apmeklēt šīs spēles? Uz šo jautājumu labi atbild **Māris**, kurš pats regulāri izbauda nedalītu skatītāju atbalstu savās spēlēs: «Uz spēlēm jāiet! Tā ir iespēja atbalstīt savus draugus, kursabiedrus, studiju programmas un fakultātes biedrus, radus. Tā ir iespēja fanot, pūst taures, sist bungas, izcelties ar kādu asprātīgu plakātu, pierādīt, ka vidusskolas mūzikas skolotāja velti nav novērtējusi tavas balsi.»

Kas pamudina uzsākt sporta gaitas? **Klāvs** atbild, ka viņa izvēle ir bijusi vienkārša: vai nu dejojot tautiskās dejas 2. vidusskolas ansamblīti, vai spēlēt volejbolu. Tā kā brālis arī jau spēlējis, tad izvēle bijusi skaidra. Protams, arī pirmajam trenerim Andrim Leitim jāsaka liels paldies par palikšanu pie

ši sporta veida! Savukārt **Māris** atzīst, ka nebija citas izvēles. Tēvs bija volejbola treneris, un iespēja bērnībā paceļot pa Eiropu bija pietiekami labs iemesls, lai saistītu savu dzīvi ar šo sporta veidu.

Man gribētos ticēt, ka tādu sportā atpazīstamu cilvēku viedokļi jaunajiem studentiem būs devuši iedvesmu piedalīties visos LU Studentu padomes Kultūras komisijas organizētajos sporta pasākumos (un ne tikai tajos). Neaizmirstiet, ka jāsāk gatavoties arī tradicionāli maijā notiekošajām LU SP Sporta spēlēm, kuras katru gadu pulcē aizvien vairāk studentu. Un tev, lasītāj, novēlu veiksmīgu un sportiski veselīgu šo jauno sezonu, apliecinot to ar dalību visos LU sporta pasākumos.

Domāju, ka šim rakstam kā punkts uz i varētu būt LU Administratīvā direktora novēlējums komandām: «Pēc 10...20...30 gadiem joņot vismaz tāpat, kā viņi to dara pašlaik!»

«Sportam ir nākotne LU!» – tā domā LU rektors I. Lācis. Rektora ieinteresētību apliecina vēlme atbalstīt studentu azartu gan ar kopēju cīņas sparu, kas tiek bieži izrādīts kārtējā LU BL spēlē, gan ar finansālu sporta projektu atbalstu LU. **UA**

Kurai pieder krokodils?

Piecas studentes ir nostājušās rindā pēc braukšanas kartēm. Katrai no viņām ir sava iemīļotā šokolāde, krāsa, mājdzīvnieks un hobijs, kā arī sava vieta, kur viņas vēlētos doties brīvdienās.

Kurai pieder krokodils, ja zināms:

- Jana ēd *Wispa*
- Meitene, kurai ir kāmis, nodarbojas ar peldēšanu
- Anna ēd *Laimas* piena šokolādi
- Karīna stāv pa kreisi no Grietas
- Lāsma rindā ir pirmā no kreisās
- Pirmā meitene no labās nodarbojas ar peldēšanu
- Studentei, kas ēd *Snickers*, ir zirgs
- Studente, kas stāv pa vidu, ēd *Laimas* piena šokolādi
- Justīnei patīk zaļā krāsa
- Studente pa kreisi no vidus vēlas doties uz Tobago
- Studente, kurai patīk lillā krāsa, grib doties uz Maldivu salām

- Studente, kurai garšo *Wispa*, ir blakus tai, kas grib ceļot uz Floridu
- Studente, kurai patīk rozā, grib braukt uz Floridu
- Pirmā meitene no kreisās mīl lillā krāsu
- Studentei, kurai patīk zilā krāsa, ir kucēns
- Meitene, kura mīl slēpot, ir blakus tai, kurai ir kāmis
- Meitene pa kreisi no tās, kurai patīk teniss, nodarbojas ar zirgu izjādēm
- Studentei, kura atrodas blakus *Laimas* piena šokolādes cienītājam, garšo *Twix*
- Meitene, kurai patīk purpurkrāsa, sapņo nokļūt Kanādā
- Meitenei, kurai garšo *Kinder Delice*, pieder trusis
- Studente, kurai patīk slēpot, ir blakus tai, kas spēlē boulingu
- Justīne grib doties uz Austrāliju

Sagatavots pēc <http://www.mathsisfun.com/logicpuzzle.html> (jautājumu secība saglabāta)

Kā medīt zilonus

Divi ekonomikas studenti spriež par formulu, kā atrisināt nabadzības problēmu pasaulē. Pēkšņi izlec varde un piedāvā nosaukt šo formulu.

Viens students paņem vardi kabatā un iet tālāk.

– Vai tad tu negribi uzziņāt nabadzības novēršanas formulu?

– Formula ir viena lieta, bet runājoša varde – pavisam kas cits!

MATEMĀTIKI medī zilonus šādi: aizbrauc uz Āfriku, aizden visu, kas nav zilonis, un medī visu, kas ir atlicis. **PIEREDZĒJUŠI MATEMĀTIKI** pirms ziloņa medīšanas uzdevuma risināšanas sākumā centīsies pierādīt vismaz viena ziloņa eksistenci.

MATEMĀTIKAS PROFESORI pierādīs, ka eksistē vismaz viens zilonis, bet tā atrašanu un notveršanu uzdos kā praktisko darbu studentiem.

DATORIKI medī zilonus pēc šāda algoritma:

- 1) nokļūt Āfrikā;
- 2) sākt Labās Cerības ragā;
- 3) doties uz ziemeļiem, pa to laiku:
 - a) noķert katru dzīvnieku;
 - b) salīdzināt katru dzīvnieku ar zināmu ziloni;
 - c) apstāties, kad atrasta sakritība punktā b.

PROFESIONĀLI DATORIKI modificē algoritmu, ievietojot Kairā ziloni, lai algoritms neturpinātos bezgalīgi.

STATISTIKI medī pirmo dzīvnieku, kuru redz N reizes, un nosauc to par ziloni.

EKONOMISTI nemedī zilonus. Viņi tic, ka ziloņi paši nomedīsies, ja tiem pietiekami samaksās.

MĀRKETINGA SPECIĀLISTI ķer trušus, krāso tos pelēkus un pārdod kā portatīvos zilonus.

UZŅĒMĒJDARBĪBAS VADĪTĀJI izstrādā plašu ziloņu medību stratēģiju, pieņemot, ka ziloņi ir tās pašas peles ar zemāku balsi.

Sagatavots pēc www.answerthatwork.com

Sargies no dihidrogēnmonoksīda!

Kāds students ieguvis balvu pētniecisko darbu konkursā par neparastu pētījumu. Viņš parādījis, cik tendenciozi cilvēki var kļūt šķietami zinātnisku apgalvojumu dēļ.

Students aicinājis parakstīties pret dihidrogēnmonoksīda daudzuma ierobežojumu vai tā lietošanas pilnīgu aizliegumu, jo tas

- 1) izraisa svīšanu un vemšanu;
- 2) ir galvenā skābā lietus sastāvdaļa;
- 3) gāzveida stāvoklī var izraisīt apdegumus;
- 4) iekļūstot plaušās, var nogalināt;
- 5) veicina eroziju;
- 6) iekļūstot automobiļu bremžu sistēmā, rada tās traucējumus;
- 7) atrasts audzēja šūnās.

No 50 cilvēkiem 43 piekrita dihidrogēnmonoksīda aizliegumam, 6 šaubījās, tikai viens pateica: «Tas taču ir ŪDENS!»

Sagatavots pēc www.answerthatwork.com

UNIVERSITY of LATVIA

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

ISBN 9984-770-98-2

9 789984 770987

06